Эхэ hайхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД УНЭН

1921 оной декабриин 21-hээ гарана

Бүгэдэ арадай газетэ

1995 МАРТ 1
Хабарай дунда шарагшан туулай hарын 30
СРЕДА
Гарагай 4
№ 39 (19133)
Газетын сэн.
Хэлсээтэ сэн.

Дүүмын депутадтай уулзалга

Арадай Хуралай депутат, Россин Гүрэнэй Дүүмын политын нэгэдэлнүүдэй болон гражданай эмхинүүдэй хэрэгшэдэй талаар комитедэй түрүүлэгшын орлогшо, Россиянско-демократическэ холбооной түрүүлэгшэнэй эзэн Виталий Савицкий мүн тус холбооной гүйцэтгэхэ секретарь Александр Соловёвтой февралиин 27-до Буряад Республикын Президентын ба Арадай Хуралай дээрэ соо уулзаба. Тэдэнтэй хамта Буряадай Буддийско-Христианска холбооной түрүүлэгшэ, Россин Гүрэнэй Дүүмын хүдэлмэрилэгшэ Цэдэр Жигмытов байлсаа.

Арадай Хуралай Түрүүлэгшын орлогшо А. Д. Карпеев уулзалгые нээбэ.

Удаань үгэ абаhан В. В. Савицкий бидэ урда үдэрынь дүүрhэн нишэ ерэхэд, Шэнэ ба Забайкалийн епархи Буряадай округой наншэ тушаалта эсэгэ Игорь Дорджиевтай, хамбалама Цыдоржо Будаевтай уулзаа хөөрэлдөөд гэжэ мэдээлэбэ. Буряад орондохи байгаа бүхы дээрээ түбшэн хүрэлгэние айлшан сэдьхэлэй хиналгатайгаар тэмдэглэбэ. Тиихэдээ Улаан-Үдэдэ Одигитрин сүмые, Посредохи монастыриин комплексые hүзэгшэдтэ бусааха талаар асуудал эсэгэ Игорь таарюм байна. Мүн музейдэ хадагалагдадаг шажнай тахил, хэрэгсэлнүүдые ашаглуудта бусааха хэрэгтэй гэжэ тухай хамбалама ярилцадаhан байна.

Дүүмэдэ хүдэлhэн жэлэй туршада В. В. Савицкий шажнай мүргэлэй 1500 байшанные бусааха хэрэгтэй хамаатуулсаhан байгаа. Ганса Санкт-Петербургда 30 тиимэ байшанай бусаагдаа. Мүн энэл уулзалгада хабаадаhан Санкт-Петербургын дасанай шэрээ-Данзан-Хайбзан Самаев дасанай дэргэдэ урдань 8 квартиратай хамгаалгатай байрые бусааха тухай Санкт-Петербургын мэр А. Собчагта ханалгаан юм гэжэ В. В. Савицкий хэлэбэ. Хотодо 100 байшанай шэнэ гэр дасанайхидаа зориулжа үгөө hаань, хамтынь хамгаалгатай байрые бусаахаб гэhэн убайдалтай харюу господин Собчак өгөбэ.

Түрүүлэгшэ Юрэнхыдөөл, шажнай дасаншан, хэрэгсэлнүүд hүзэг хэрэгтэй анхан бүридэhэн зорилгоороол хэрэглэдэхэ ёнотой hэн тула ашаглаhан бүгэдэ саашадаа заатагаа бусаагдаха ёнотой. Энээн талаа Россин Президентын Администрацта, Правительствын протоол бии бшуу.

Hэшхэл hаналай эрхэ сүлдэ тухай шэнэ Хуули бэлдэгдэнэ гэжэ депутат хэлэбэ. Юундэб гэхэдэ, Россин Гүрэнэй харша, хүсэрхэлгэ гаршаhон, мүнгэ зөөреэр дамжуулаhан шажнай шэнэ нэгэдэл, урасхалнууд 1990 оной Дүгээр хэрэглэн, бүридхэлэй ороод, hаңдаралта хэрэгээ ямар доторнай hаадгүй ябуулдаг. Тиимэ тула шажнай эмхинүүдые бүридхэлдэ абалгаа гуримшуулха,, энэ зорилгоо даб дээрэ хуушан хуучин зохихо зайнабари оруулжа хэрэгтэй.

Түрүүлэгшэ Дүүмын. Федерацийн Советэй депутадуудай комитет (ойроо хүртэшэ байлга) тухай Хуулиин төслые хүбилгаха хэрэгтэй гэжэ В. В. Савицкий тоолоно. Дүүмэнэй хуулиар депутат нарыг ябадал гаргаhан газартаа тэрэ дороо барилгдаагүй, уголовно харюусалгада татагдуулагдадаггүй. Энэ зүйлые ашаглан, Горячев, Народи мэтын гэмтэд хамгаалгаhаа хулжанхай. Дзержинскийн милиционертэй харилцалдөөд, мүн лэ хойшолонгуйгоор үнэрөө. Депутат Скорочкин үриеэ нэмэгдөөн олзын хэрэг эрхилэгдэй ондоо бүлэгэй түлөөлөгдэй татасалдахадаа, ямар хабаагүй талын хөөр хүнные автомадаар буудажа байна байна. Тиихэдэ миил ашаргоомжогүй ябадал гаргаа тулын тодорхойлолто абаад, уголовно харюусалгада баhал хабадуулагдаагүй байгаа. Харин эсэстэнь тэрэл үри хүлгэшэдынь депутадые тээсэн алаhан байна.

Христианско-демократическэ холбооной түлөөлэгшэд хэлэй иишэ ерэхэдээ, мүн ямар жэлэй эсэстэ болохо Гүрэнэй Дүүмын hунгалтада хүдэлмэри ябуулгаа.

Н. БАДМАРИНЧИНОВ.

Үндэр ургаса—үдэр бүриин оролдолгоhоо

Финансова болон экономическа хүндэхэн эрхэ байдалhаа болжо, энэ жэлэй хабарай тарилгын хүдэлмэри, уридшалан тодорхойлhоной ёhоор, угаа хүшэрхэн байхаар хүлеэгдэнэ. Нинтын сектортэ гэхэ гү, али хамтын ажахынуудта мүнөө жэлдэ бүхыдөө 563.3 мянган гектарта хабарай тарилга хэгдэхэ, тэрэ тоодо 340 мянга шахуу гектар талмай дээрэ (энэнь нёдондонойхидо орходоо, 98 процент бага) ороhото ургамалнууд таригдаха түсэбтэй юм.

Таряашадай үдэр бүхэндэ hанаагаа зобохо асуудалнууд угаа олон юм ааб даа. Нэн түрүүн олохон ажахынуудаа ороhото ургамалнуудай үрэhэ хүрэнгөөр дуталдажа байнхай. Байгша ондо бүхыдөө 114 мянган тоннэ үрэhэн хэрэгтэй болохо hаа, мэргэжэлтэдэй тоолоhоной ёhоор, даб дээрэ 24 мянган тонно ороhото ургамалнуудай, тэрэ тоодо 15 мянган тонно обёосой. 2,9 мянган тонно горохой үрэhэн дуталдана. Ивалгын, Хурамхаанай, Сэлэнгын, Баргажанай, Зэдын аймагуудта илангаяа ехэ хэмжээнэй хүрэнгэ дуталдаха хэбэртэй. Дуталдаhан үрэhэеэ хаанаhаа олохоб? Малай тэжээлдэ гэжэ орхиhон ороhоёо үрэhэнтэй андалдаха, үгышье hаа, ондоо тээhээ хүрэнгэ оложо, хүдалдажа абаха хэрэгтэй болоно. Хүдөө ажахын министерствэдэ энэ асуудалаар хэгдэhэн түсхай хэлсээн бии юм.

Жэшээлхэдэ, урда жэл нүүдэйхидэл адли хартаабхын үрэhэ үмсэhөө хүдалдажа абаха хэрэгтэй болоно хаш. Энэ талаар манда яhала дүй дүршэл бии гээшэ.

Финансова хүндэ хүшэрхэн байдал дээрэhээ ажахынуудаа байгша ондо минеральна үтэгжүүлгэ хүдалдажа абаха аргагүйдэнэ. 1994 оной хабарай тарилгын үедэ гектар газарта дунда зэргээр миил 4 килограмм үтэгжүүлгэ оруулагдаhан байгаа юм. Мүнгэ зөөригүй дээрэhээ минеральна үтэгжүүлгэ ороhоошье хэрэглээгүй ажахынуудаа баhал бии.

Hүүлэй жэлнүүдтэ ургамалнуудые хорхой шумуулhаа хамгаалха онол аргануудаа баhал хэрэглэгдэхээ болёо. Жэшээ болгон хэлэбэл, үнгэрhэн 1994 оной туршада хорхои шумуулгай тэмсэхэ хэрэгсэлнүүдые худалдажа абаха хэрэгтэ нютагай бюджедhээ балай тиимэ гэжэ нэрлэхээр мүнгэн таhаладажа үгтөөгүй hэн. Харин федеральна бюджедhээ энэ хэрэгтэ миил 540 миллион түхэриг эльгээгдэhэн байха юм. Таршаа, хорхой шумуулай, ногооной удага эрбээхэйнүүдэй элбэгээр долгэрhэн нёдондо жэлдэ иимэ бага хэмжээнэй мүнгэ зөөриин таhаладагдаhаниинь ехэл гэмшэлтэй. Мүнөөдэрэй байдалаар республика дотор бүхыдөө 100—120 мянган гектарта хэрэглэгдэхэ хорото бодос болон зүйлнүүдэй хэрэгтэй болохо hаань. Үнэн дээрээ миил 14—15 мянган гектар талмайн хорхой шумуултай, удага эрбээхэйнүүдтэй тэмсэхэ зүйлнүүд ажахынуудта бии нэрэтэй юм.

Hүүлэй хэдэн жэлэй хугасаа соо худөө ажахын шэнэ түхэлэй техникэ, машинаар колхоз, совхозуудай, хамтын-хубаарилгын ажахынуудай ехэл муугаар хангагдадаг болонхойнь эли. Мүнөө байhан техникэ, машинын паркын аяар 25 процентынь шэнээр hэлгүүлхээр болошонхой.

Хабарай тарилгада хэрэглэгдэхэ техникэ, машина заhабарилха, бэлдэхэ хэрэг баhал хүшэрхэнөөр шиидхэгдэнэ. Тусхайлан хэлэбэл, бүхыдөө байhан 8720 трактораай 5908-нь мүнөө бэлэн гэжэ тоотой. Тиимэhээ миил 68 процентнь заhабарилагданхай болоно гээшэ. Бүхы анзаhануудай, ороhоной сеялкэнүүдэй 52 процентнь, культиваторнуудай—49, бүлүүр станцинуудай—51 процентнь бэлэн. Республика дотор машина, техникэ бэлдэлгын ябасые харахада, Сэлэнгын, Загарайн аймагуудта байдалынь эгээл муу гэхэ гү, али заhабарилагдаhаниинь миил 58—60 процентдэ хүрэнэ.

Республикын ажахынуудаа бии байhан тракторнуудаа, хүдөө ажахын машинаяа бүлтыень хэрэглээ гээшэ hаа, хабарайнгаа тарилгын хүдэлмэри ажалай 20—22 үдэрэй туршада дүүргэхэ аргатай байна. Бэшүүрэй, Хэжэнгын, Кабанскын, Түнхэнэй аймагуудта байhан мүнөонэй техникээр хабарай тарилгын хүдэлмэриие тон таатай болзор соонь үнгэргэхэ аргагүй байна. Ушар тиимэhээ республикын олохон ажахынууд хабарайнгаа тарилгада хабаадуулагдаhан техникээ хоёр халаанда хүдэлгэхэ ушартай болоно.

Илангаяа байгша ондо тоhо түлишын материал, шэнгэн түлишэ гэхэ мэтэ зүйлнүүдээр хангагдаха асуудалнууд угаа орёохоноор шийдхэгдэнэ. Олохон ажахынуудта мүнөөдэрэй байдалаар тоhо түлишын нөөсэ гэжэ одоол байхагүй. Харин энэ хэрэгтэ бүхыдөө 15700 тонно бензин, 18400 тонно дизельнэ түлишэ хэрэгтэй болоно.

Ажахынуудта финансова асуудалай шиидхэгдээгүй, мүнгэ зөөриин дуталдаhан ушарhаа дээрэ дурсагдаhан баримтануд үзэгдэнэ гэжэ онсолон хэлэхэ хэрэгтэй. Республика дотор хабарай тарилгын хүдэлмэриие хаhа саг соонь, hайн шанартайгаар үнгэргэхын тула бүхыдөө 72 миллиард түхэриг урьhаламжын мүнгэн, тэрэ тоодо: дуталдаhан үрэhэндэ —9,6, запас хэрэгсэлнүүдые худалдажа абалгада, мүн заhабарилгада — 16,6, тоhо, түлишын материалда —26,3, минеральна үтэгжүүлгэдэ — 19,7 миллиард түхэриг хэрэгтэй гэжэ тоо, баримтануд гэршэлжэ үгэнэ. Иихэдээ айхабтар ехэ мүнгэ зөөри хэрэгтэй болоно. Ушар тиимэhээ гүрэн түрэөө туhаламжын хэрбээ үгтөөгүй гээшэ hаань, хабарай тарилгаяа үнгэргэхэ кампанимнай үтаа хүшэрхэнөөр бэелүүлэгдэжэ магадгүй.

Бурхандаа найдажа hууха бэшэ хадаа арга хургаяа бэдэрээгүйдэ аргагүй гээшэ ааб даа. Олохон ажахынуудаа өөhэдынгөө нөөсэнүүдээ, боломжонуудаа хэрэглэхые яhала оролдоно. Урьhаламжа үгтэбэшье, тэрэнээ саг соонь баhал бусааха хэрэгтэй болоно. Тэрэмнай үшөө хэды шэнээн нэмэлтэтэйгээр бусаагдахаб?

Баргажанай аймагай зарим ажахынууд үрэhэ худалдажа абаха мүнгэ зөөри хүн зонhоо суглуулжа эхилэнхэй. Бэшэ арга үгы байна бшуу. Ажамидарха хэрэгтэйл болоно ха юм.

З. ТОЛИН,
манай штатнабэшэ корр.

АРГА ХУРГАЯА ОЛОНО

Тарбагатайн аймагай «Искра» колхозэй механизаторнууд энэ жэлдэ хабарай тарилгада хабаадуулагдаха машина, техникээ заhабарилха талаар ехэхэн бэрхэшээлдэ оронхой. Эдэнэр запас хэрэгсэлнүүдээр hэлгэхэ узел, детальнуудаар дуталдажа, энэ харюусалгатай хүдэлмэреэ ехэл унжагайруулаад байна.

Иимэ бэрхэшээлтэ байдалай хэды ушарбашье, эндэхи механизаторнууд Николай Мясников, Виктор Власов, гагнууршан Иван Тихонов, токарь Михаил Асташов, хүүхэншэн Иван Сапуков гэгшэд үни хада хэрэглэгдэхээ болиhон, металлоломдо тушаагдахаяа байhан сеялкэнүүдэй, культиваторнуудай, бусад машинануудай детальнуудыень суглуулжа абаад, дахин hэльбэн шэнэлжэ, жалдаа хэрэглэхые оролдоно. Эдэ бүгэдын ашаар тэдэнэр ороhоной 17 сеялкын 12-ыень, бүхы байhан культиваторнуудаа, дисктэй 6 борнойнуудаа бэлэн болгобо.

М. САНДАНОВ.

Конкурсдо хабаадыт!

ОЛЗЫН ХЭРЭГ ЭРХИЛЭГШЭДЭЙ АНХАРАЛДА

Россин ажалаар хангалгын федеральна албан болон США-гай мэдээсэлэй агентство Россин Федерациин ба Америкэн Холбоото Штадуудай дэмжэлгээр Улаан-Үдэ хотодо, бүхыдөө Буряад Республикада «Партнерство» гэhэн программаар («Россида—бизнес») США-да стажировко гарахаяа ошохо олзын хэрэг эрхилэгшэдые шэлэн абалгын конкурсын эхилhэн тухай соносхоно.

Дурсагдагша программа хадаа американ, ород эмхинүүдэй хэрэг ёhоной харилсаанай үндэhөөр зохёогдоо юм. Дэлгүүрэй экономикын эрхэ байдалда американ коммерческэ байгууламжануудай дүй дүршэл шудалха арга Россин олзын хэрэг эрхилэгшэдтэ олгогдохонь. Нигэжэ Россида үйлэдэрийн, туhаламжануудай hалбарида бага, дунда бизнесэй предприятинуудые эмхидхэлгэдэ туhа нэмэри болохо жэшээтэй.

Энэ стажировко США-да hараhаа үлүү сагта үргэлжэлхөөр хараалагдана. 1994 ондо 2 туухай проект бэелүүлэгдэhэн гэхэ гү, али Россин 5 регионой 362 олзын хэрэг эрхилэгшэд иимэ стажировко гаража ерэhэн юм. 1995 оной март hарада Россин 9 регионой 350 хүн США руу зорихонь.

Ямаршье үндэhэ яhанай, ямаршье шажан мүргэлэй, ямаршье уг гарбалай зон, мүн ажаллаха шадалтай инвалидууд тус проектдэ хабаадаха аргатай.

Нээмэл конкурсын, мэдүүлгэ үгэhэнэй болон англи хэлэ мэдэhэнэй, хөөрэлдөөнэй үндэhөөр шэлэн абалга эмхидхэгдэхэ юм.

Конкурсдо хабаадагшад иимэ эрилтэнүүдтэ харюусаха зэргэтэй гэбэл:

— Россин эрхэтэд байха ёhотой;

— бизнестэ дүй дүршэлтэй, үгышье hаа, тааруу эрдэмтэй байха;

— США-да стажировко гарахада хэрэгтэй хэмжээгээр англи хэлэ мэдэхэ;

— Улаан-Үдэ хотодо гү, али Буряад ороондо ажаhууха;

Шэлэгдэжэ абтаhан зон США мордохынгоо урда хэрэг эрхилхэдэ хүрэмөөр англи хэлэнэй ба бизнесэй үндэhэ hууриин курсануудые гараха.

Проектдэ хабаадагшад США-да байхадаа, американ бүлэнүүдтэ ажаhууха.

Уласхоорондын авиарейснүүдтэ ба США-гай газар дээрэ транспортна гаргашануудые, медицинскэ страховко, гар зуурын гаргашануудые американ тала даажа абаха.

Стажировкоhоо Росси руу бусажа ерээшэд конкурсно үндэhөөр бизнес-түсэбүүдые зохёон табиха зэргэтэй. Энэ хэрэгтэнь Россин талаhаа мүнгэн hангай туhаламжа үзэүүлэгдэхэ юм.

Конкурсдо хабаадагшад США руу 1995 оной зун ниидэжэ ошохо.

«Партнерство» гэhэн программын проект («Россида—бизнес») акционернэ «Консорциум Европа-Америка 500» (КЕА-500) ба Уласхоорондын шэнжэлгэнүүдэй, эрдэмэй талаар американ советэй үүсхэлээр зохёон үнгэргэгдэнэ.

Конкурсдо хабаадаха дуратайшуул мэдээсэлнүүдые, мэдүүлгэнүүдэй формо абахын тула нимэ адресаар байршаоной мартын 3 болотор хандахадань болохо:

Улаан-Үдэ хото

Коммунистическая гудамжа, 51

телефон 2-06-87.

Үглөөнэй 8 саг 30 минутаhаа үдэшын 17 саг 30 минута болотор.

Мартын 3-най hүүлээр консультацинуудай болохо адрес **2-51-81** гэhэн телефоноор мэдэжэ абахада болохо.

«Партнерство» («Россида—бизнес») гэhэн программада хабаадаха дуратайшуул мэдүүлгэнүүдээ заагдаhан гү, али саашадаа тодохгодоhон адресаар 1995 оной апрелиин 7 болотор үгэхэ ёhотой.

Амжалтануудые хүсэнэбди!

Буряад Республикын Хүн зониие ажалаар хангалгын албан.

Агуу Илалтын 50 жэлэй ойдо

СТАЛИНГРАДhАА БЕРЛИН ХҮРЭТЭР

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай гал дүлэн соогуур ябажа гараhан фронтовигуудтай уулзалга Максим Горькийн нэрэмжэтэ национальна библиотекэ соо болобо.

— Хүндэтэ манай уншагшад, залуушуул, мүнөөдэр таанадтай Сталинградай шуhата ехэ дайн байлдаанда хабаадаhан Сибириин 321-дэхи дивизиин бүлэг ветерануд уулзахань, — гээд тус библиотекын таhагые даагша Л. Ф. Налетовагай хэлэхэтэй зэргэ, угтамжын хүгжэм-марш зэдэлжэ, олон тоото орден, медальнуудтай ветерануд жагсаалаар ороо ерэбэл даа.

Буурал сагаан толгойтой үбгэдөөлнүүдэй үүдэндэ бии болохотойнь сасуу, залуу уншагшад замхашагүй альга ташалгаар угтаба.

— Манай ерээдүй халаан, залуушуул, мүнөөдэр таанадтай Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай жэлнүүдтэ алдар сууда гараhан Богдан Хмельницкийн орденто, Запорожийн нэрэмжэтэ Сибириин гвардейскэ 321-дэхи, удаань 82-дохи дивизиин ветерануудтай уулзалга үнгэргэжэ байнабди. Хэнэйтнайшье мэдэhээр, мүнөө дайнай ветерануд болоhон хүнүүд тэрэ холын 55 жэлэй саада тээ гэхэ гү даа, таанадтал адли 18—19 наhатайдаа фашис нохосуудhаа Эхэ ороноо хамгаалхаяа Баруун фронт ошоhон гээшэ. Энэ дивизиин ветерануудай советэй түрүүлэгшэ С. М. Дугарондо үгэ үгэхыемни зүбшөөгыт! — гээд технологическа университедэй түүхын кафедрын доктор, профессор В. Б. Базаржапов уулзалга нээхэдээ мэдүүлбэ.

Сугларагшадай нэрьемэ альга ташалга доро hуурриhаа бодоhон С. М. Дугарон —гээд, нүхэрөө сугларагшадтай танилсуулна.

Сталинградhаа Берлин хүрэhэн суута дивизиин зэргэдэ ябаhан ветерануд — дивизиин тагнуулшад К. В. Кузнецов, Б. И. Новолодский, пулеметчик В. В. Первомайский, республикын дайнай ба ажалай ветерануудай советэй түрүүлэгшын орлогшо И. И. Пилипенко гэгшэд шуhата байлдаанууд соohоо амиды мэндэ үлэhэн ветерануудаа амаршалhан, тэрэ хоолыи дайнай газарта баатарай үхэлөөр алдалан үнаhан хүгүүдээ шаналан, дурасхаалай үгэнүүдые хэлэhэн байгаа.

Удаань библиотекын хүдэлмэрилэгшэдэй эмхидхэhэн концерт боложо, хатар наадан, дуу хүгжэм зэдэлбэ.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: С. М. Дугарон үгэ хэлэнэ; дивизиин бүлэг ветерануд; залуушуулай ансамбль хатар наада гүйсэдхэнэ.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

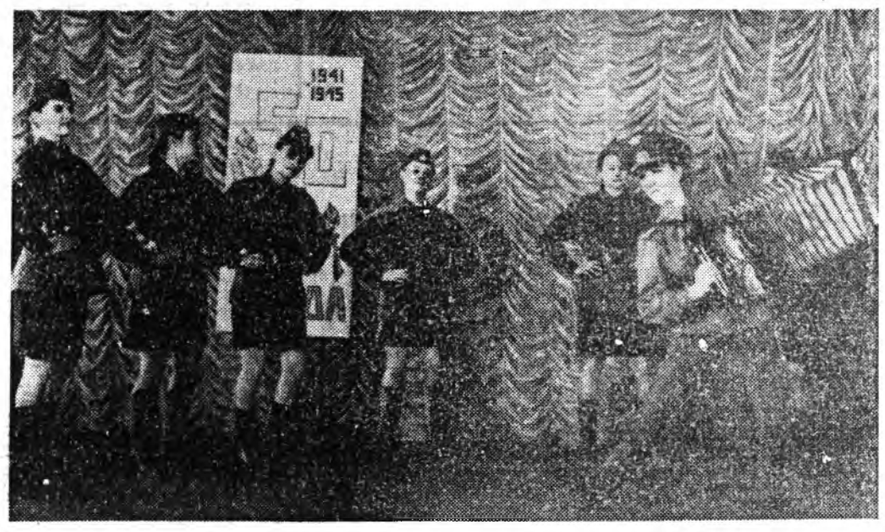

УНШАГТЫ! ТАНИЛСАГТЫ!

2-дохи нюурта. Засагай зургаануудта: В. Ларченко: «Кадрнууд бүхы юумэ шиидхэдэг»; «Буряад Республикадахи ниитын аюулгүйе сахидаг милици (нютагай милици) тухай» Буряад Республикын Хуули; Ниитын эмхинүүдтэ, П. Лопоез: «Коммунист Бурятин» газетын ээлжээтэ номер»—шэнжэлэл; «Яруунаhаа мэдээсэнэ»—суглуулбари.

3-дахи нюурта. Эрдэм hурансалай шэнэ шатада. Б. Батоев, П.Махатов: «Худайн голой хурдан харгыгаар»; «Алан-Гуагай гуламта»—материалнуудай суглуулбари; Агуу Илалтын 50 жэлэй ойдо. Н. Коробенкова: «Фронтhоо ерэhэн гурбан бэшэг».

4-дэхи нюурта. «Сёёлой hонин»—заншалта суглуулбари.

Засагай зургаануудта

«КАДРНУУД БҮХЫ ЮУМЭ ШИИДХЭДЭГ»

«Буряад Республикын гүйсэдхэлгын засагай зургаануудай гүрэнэй алба хаагшадай аттестаци үнэргэхэ гурим тухай» Буряад Республикын Президентын тогтоолтой зохилдуулан, республикын 19 министерство, гүрэнэй болон бусад комитедүүдтэ аттестаци үнэргэгдээ. Энэ аттестаци республикын гүйсэдхэлгын засагай зургаануудай шэнэ байгууламжын тогтонижоhон эрхэ байдалда үнэргэгдөө гээд тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Аттестаци үнэргэхөөр тодорхойлогдоhон болзор гол түлэб сахигдаhан байгаа. Зарим министерствэнүүд болон комитедүүдтэ (тэрэ тоодо республикын Барилгын ба архитектурын министерство, Залуушуулай хэрэгүүдэй, физическэ культурын ба спортын талаар комитет оролсоо) аттестаци үнэргэгдоогүй, юундэб гэхэдэ, эдэ министерствэнүүд ба комитедүүд hаяхан бии болгогдоhон байна. Тэдэнэр нэгэ жэлшье ажаллаагүй байна ха юм.

Аппарадай хүдэлмэрилэгшэдэй өөрынгөө эзэлжэ байhан тушаалдаа тааралдалгые тодорхойлхо, хүдэлмэрилэгшэдэй мэргэжэл шадабариие саашадань хэрэглэхэ арга боломжые элирхэйлхэ, мэргэжэл шадабарииень дээшэлүүлхэ гэхэ мэтэшэлэн зорилгонууд мүнөө табигдана гээшэ.

Аттестаци үнэргэхэ комиссиин бүридэлдэ мэргэжэл тэдhээ гадна Гүрэнэй албанай, кадрова политикын талаар комитедэй хүдэлмэрилэгшэд, Арадай Хуралай депутадууд оролсодог байна.

Бүхылөө гүрэнэй захиргаанай тушаалнуудые эзэлдэг 357 хүтэлбэрилэгшэ ба мэргэжэлтэ аттестаци гараха ёhотой байгаа. Тэдэнэй 355-ниинь «эзэлжэ байhан тушаалдаа тааралдана» гэhэн сэгнэлтэ абаа. Тиихэдэ 11 хүдэлмэрилэгшэ «комиссиин дүрадхалнуудые дүүргэhэнэй удаа эзэлжэ байhан тушаалдаа ажаллаха» гэhэн сэгнэлтэдэ хүртөө. 1 хүдэлмэрилэгшэ «эзэлжэ байhан тушаалдаа» тааралданагүй» гэhэн сэгнэлтэ абаа.

Аттестаци үнэргэхэhөө урид бэлэдхэлэй хүдэлмэри явуулагдаа юм. Энэ талаар абажа харахада, Буряад Республикын Финансын министерствын, Зөөри эрхилхэ талаар гүрэнэй комитет, Хүдалдаа наймаанай, нөөсэнүүд болон регионууд хоорондын холбооной талаар гүрэнэй комитет hайн бэлэдхэлтэй байба. Юуб гэхэдэ, комиссиин зүгhөө үндэр сэгнэлтэдэ хүртэбэ ха юм.

Тэхэтэй хамта Экономикын министерство болон үшөө хэдэн албан зургаанууд дунда зэргын бэлэдхэлтэй байгаа гэhэн сэгнэлтэ комисси үгөө.

Гүрэнэй албанай тушаалтан бүхэниие хараада абажа, тэдэнэй мэргэжэл шадабариие элирүүлхэ талаар методическа зүбшөл заабари тараагдаhан байгаа. Гэбэшье манай комитедэй тэрэ зүбшөл заабариие заримашуулай зүгhөө дүүргэгдээгүй үлэhэниинь харамтай.

Аттестаци үнэргэхэдөө гол түлэб нимэ гурбан гол асуудалда харюу абаха гэжэ оролдообди: нэгэдэхёор, тушаал эзэлэгшэ юу мэдэхэ ёhотой, хоёрдохёор, тус тушаалтан юунэй түлөө харюусахаб, гурбадахяар, тэрэ ямар эрхэтэй б.

Республикын хэдэ хэдэн министерствэдэ дээдэ hургуулигүй, мэргэжэлээрээ тааралдахагүй хүнүүдшье ажалладаг байна. Жэшээлхэдэ, Газар эсхэмжэлгын талаар комитедтэ дунда hургуули дүүргэhэн аад, «ахамад мэргэжэлтэнэй тушаал эзэлдэг хүдэлмэриляагшэ бии. Тэрэшэлэн республикын Гадаадын экономическа холбооной ба уласхоорондын харилсаануудай министерствын уласхоорондын ба экономическа харилсаа холбооной таhагта англи хэлэ мэдэхэгүй гү, али экономистын мэргэжэлгүй хүнүүд ажалладаг байна.

Буряад Республикын Экономикын министерствын гол таhагуудые даадаг 10 тушаалтадай 5-ниинь экономистын мэргэжэлгүй хүнүүд байба. Тиихэдэ, аттестаци гараhан 34 мэргэжэлтэдэй 21-ниинь экономистнууд гэhэн мэргэжэлтэй юм. Нимэрхүү ушарнуудые удаань тусхайтаар шэнжэлэн үзэхэ хэрэгтэй гээд hанагдана.

Кадрнуудай мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлхын тула тэдэниие мэргэжэл дээшэлүүлгын курсануудта саг үргэлжэ hургаха хэрэгтэй. Жэшээлхэдэ, Финансын министерствын 51 хүдэлмэрилэгшын 28-ниинь Москва, Хабаровск хотонуудта ошожо, мэргэжэлээ дээшэлүүлгын курсануудта hуража ерэhэн байна. Гэхэ зуура республикын Соёлой министерствын нэгэшье хүдэлмэрилэгшэ hүүлэй 5 жэлэй туршада мэргэжэлээ дээшэлүүлгын курсануудта hуралсал гараагүй.

Аттестаци гол түлэб эмхитэйгээр үнэрөө, мүн элдэб дутагдалнуудшье элирүүлэгдээ. Олохон министерствэнүүд, албан зургаануудта аттестациин асуудалда хайша хэрэгээр хандаа. Юуб гэхэдэ, мүнөөнэй эрхэ байдалда шэнэ ёhоор ажалаа эмхидхэжэ шадахагүй хүнүүд. мүн мүнөө эзэлжэ байдаг тушаалhаань өөдэнь дэбжүүлхэ тухай асуудал шинидхэгдээгүй зарим тушаалтадай мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлхэ тухай асуудал табигдаагүй.

Удаадахи аттестаци үнэргэхэдөө, эдэ зааглаhан дутагдалнуудые усадхаха хэрэгтэй гээд онсолхо байнаб. Гадна аттестаци үнэргэхэдөө министерствонууд болон албан зургаануудай хоорондо холбоо тогтоохо шухала.

Үнэргэн ошоhон урданайнгаа ажал хэрэгые, түүхые шангаар шүүмжэлдэг байбашье «кадрнууд бүхы юумэ шиидхэдэг» гэhэн үгэнүүд мүнөөдэршье шухала удха шанартай зандаа гээд хэлэхэ байнаб.

Буряад Республикын Президентын ба Правительствын аппарадай Гүрэнэй албанай ба кадрова политикын талаар комитет саашадаашье аттестаци үнэргэхэ, кадрнуудай мэргэжэл шадабари ба хүрюусалга дээшэлүүлхын тула бүхы хэмжээнүүдые абажа байхаар хараална.

В. ЛАРЧЕНКО,
Буряад Республикын Президентын болон Правительствын аппарадай Гүрэнэй албанай ба кадрова политикын талаар комитедэй консультант.

Тус Хуули Буряад Республикада гэмтэ ябадал hэргылгэ ба тэрээнтэй тэмсэл ябуулгада, Буряад Республикада ниитын аюулгүйе сахидаг милицийн (нютагай милицийн) байгууламжые саашадань бүридүүлгэ ба бэхижүүлгэдэ хүдэлмэри шэглүүлэгдэнхэй.

Тус Хуули соохи гол ойлгосонууд болоод, нормативно-хуули ёhоной гол үндэhэ hууринь Россин Федерацийн Президентын «Россин Федерацидахи ниитын аюулгүйе сахидаг милиции (нютагай милиции) тухай» 1993 онэй февралиин 12-ой 209-дэхи Зарлигаар, Россин Федерацийн ба Буряад Республикын хуули ёhоной тус тус актнуудаар тодорхойлогдодог.

Буряад Республикын Хуули

Буряад Республикадахи ниитын аюулгүйе сахидаг милиции (нютагай милиции) тухай

Статья 1. Бурлад Республикадахи ниитын аюулгүйе сахидаг милиции (нютагай милиции).

Буряад Республикадахи ниитын аюулгүйе сахидаг милиции (нютагай милиции) (саашадаа ниитын аюулгүйе сахидаг милиции) хуули ёhотой зохилдуулан, эрхэтэнэй ами бэе, элүүр энхые, эрхэнүүд ба сулөөнүүдые, зөөриие, обществын ба гүрэнэй аша туhые гэмтэ ябадалhаа, бэшэшье хуули буса hэдэлгэнүүдhээ хамгаалха, гүрэнэй баалалтын хэмжээнүүдые хэрэглэхэ эрхэтэй Буряад Республикын гүйсэдхэлгын засагай гүрэнэй зургаануудай байгууламжа болоно.

Ниитын аюулгүйе сахидаг милиции Буряад Республикын милициин бүридүүлхы хубинь боложо, Буряад Республикын Дотоодын хэрэгүүдэй министрствын байгууламжада ородог.

Буряад Республикын районуудта, аймагуудта, хотонуудта, хотонуудай районуудта ниитын аюулгүйе сахидаг милиции Буряад Республикын захиргаанай-территориальна единицын дотоодын хэрэгүүдэй зохихо таhагуудай (управленинүүдэй) бүридэлдэ бэеэ даанхай шата болгогдон байгуулагдадаг ба хүдэлмэрээ ябуулдаг.

Статья 2. Ниитын аюулгүйе сахидаг милициин гол зорилгонууд ба тэрэнэй ажал ябуулгын гол ёhонууд

Ниитын аюулгүйе сахидаг милициин гол зорилгонууд гэбэл, эрхэтэнэй хубинь аюулгүйе хангалга, ниитын гуримые сахилга ба ниитын аюулгүйе сахилга, гэмтэ ябадалнуудые ба захиргаанай хүүгэй эдбэхэ ушаануудые hэргылгэ ба зайсуулан саралга, уголовно-процессуальна хуули ёhотой зохилдуулан, урилшалан хэглэхэ мүрдэлгын, уялгата бэшэ байhан хэрэгүүдтэ хабаатай гэмтэ ябадалнуудые элирүүлгэ, тэрэнэй эрхэ мэдэлэй хэмжээн соо эрхэтэдтэ, тушаалтадта, предприятинуудта, эмхи зургаануудта, эмхинүүдтэ ба ниитын нэгэдэлнүүдтэ (эмхи зургаануудта) туналамжа үзүүлгэ болоно.

Ондоо зорилгонууд ниитын аюулгүйе сахидаг милициндэ имагтал хуулиар тохогдодог.

Ниитын аюулгүйе сахидаг милициин ажал ябуулга ёhоной, энэрхы сэдьхэлэй, хүнэй ба эрхэтэнэй эрхэнүүд, сулөөнүүдые хүндэлэлгын үндэhэ hуури дээрэ бэелүүлэгдэдэг.

Статья 3. Ниитын аюулгүйе сахидаг милициин ажал ябуулгын хуули ёhэнэй үндэhэ hуури

Ниитын аюулгүйе сахидаг милициин ажал ябуулга Россин Федерацийн Конституцитай, федеральна хуули ёhотой, Буряад Республикын Конституцитай, хуулинуудтай, гүрэнэй засагай зургаануудай нормативно-хуули ёhоной бусад актнуудтай. Буряад Республикын нютагай өөhэдыгөө хүтэлбэрилгын зургаануудай актнуудтай болон тус Хуулитай зохилдуулан бэелүүлэгдэдэг.

Статья 4. Ниитын аюулгүйе сахидаг милициин уялганууд ба эрхэнүүд

Федеральна хуули ёhоор криминальна милициин эрхэ мэдэлдэ үгтэhэн эрхэнүүд ба уялгануудаа гаhна «Милиции тухай» РСФСР-эй Хуулийн зохихо дүримүүдээр хараалагдаhан эрхэнүүд ба уялганууд ниитын аюулгүйе сахидаг милициндэ дүүрэн хэмжээгээр үгтэдэг.

Гүрэнэй автомобильна инспекциин болон албан зургаануудай мэдэлдэ ородогүй харуулай эрхэнүүд ба уялганууд гүрэнэй засагай федеральна зургаануудаар баталагдадаг зохихо дүримүүдээр тодорхойлогдодог.

Ниитын аюулгүйе сахидаг милиции тэрээндэ даалгагдаhан уялгануудые дүүргэхын тула «Милиции тухай» РСФСР-эй Хууляар хараалагдаhан ушарнуудта ба тэрэл Хууляар хараалагдаhаяа гуримаар бар хусэ, тусхай хэрэгсэлнүүдые болон буу зэбсэгые хэрэглэхэ эрхэтэй.

Статья 5. Ниитын аюулгүйе сахидаг милициндэ алба хэлгэ

Ниитын аюулгүйе сахидаг милициин хүдэлмэрилэгшын гүрэнэй алба дүүргэхэ гурим ба эрхэ нүхэсэлнүүд «Милиции тухай» РСФСР-эй Хуулиар болон Россин Федерацийн дотоодын хэрэгүүдэй зургаануудтахи албан тухай Дүримөөр гуримшуулагдадаг.

Ниитын аюулгүйе сахидаг милициин хүдэлмэрилэгшэдэ «Милиции тухай» РСФСР-эй Хууляар хараалагдадаг хубиин аюулгүйе лаб хангадаг зүйлнүүд дүүрэн хэмжээгээр хабаадуулагдадаг.

Ниитын аюулгүйе сахидаг милициин хүдэлмэрилэгшын социальна ба хуули ёhоной хамгаалалта, тэрэндэ үгтэдэг хүнгэлэлтэнүүд, лаб хангалтанууд ба компенсациинууд «Милиции тухай» РСФСР-эй Хууляар болон дотоодын хэрэгүүдэй зургаануудтахи албан тухай Дүримөөр тодорхойлогдодог. Федеральна хуули ёhоор, Буряад Республикын гүрэнэй засагай ба нютагай өөhэдыгөө хүтэлбэрилгын зургаануудаар бусад хэмжээнүүд ба лаб хангалтанууд нэмэгдэн тогтоогдожо болохо.

Статья 6. Ниитын аюулгүйе сахидаг милициин бүридэл Ниитын аюулгүйе сахидаг милициин штадай тоо хэмжээнэй данса ба нормативууд

Ниитын аюулгүйе сахидаг милициин бүридэлдэ ородог гэбэл:

а) дежурна частьнууд;

б) милициин участково инспекторнууд;

в) барибшалагдаhан ба харуул доро хаагдаhан хүнүүдые саг зуураар байлгаха изоляторнууд;

г) захиргаанай гуримаар хиналтада абтаhан хүнүүдые байлгаха тусхай приёмникууд;

д) ангинууд:

— милициин патрульно-постовой албанай, тэрэ тоодо онсо зорилготой милициин отряд (ОМОН);

— гүрэнэй автомобильна инспекциин;

— хэлсээгээр объектнүүдые харуулда абалгын;

барибшалагдаhан ба тушаагдаhан хүнүүдые харуулhалгын ба туугаад ябалгын;

— лицензионно-зүбшөөлгын хүдэлмэриин, хубиин мүрдэлгын ба харуулай ажал ябуулгын хойноhоо хиналтын;

— паспорт-визын албанай;

— захиргаанай хуули ёhо гүйсэдхэлгын;

— наhа гүйсөөдүйшүүлэй хуули эбдэлгые hэргылэлгын;

— урид хэгдэхэ мүрдэлгын уялгата бэшэ хэрэгүүдтэ хабаатай гэмтэ ябадалнуудые элирүүлгын;

— мүрдэлгын тусгаар мэргэжүүлэгдэhэн ангинууд;

— ниитын аюулгүйе сахидаг милициндэ хуууляар даалгагдадаг зорилгонуудые ёhинидхэхын тула хэрэгтэй болохо бусад ангинууд.

Ниитын аюулгүйе сахидаг милициин штадай тоогой хэмжээн ба нормативууд Буряад Республикын Правительстваар тогтоогдодог.

Статья 7. Ниитын аюулгүйе сахидаг милициин ангинууд ба албануудые байгуулалта, шэнэдхэн бэйгуулалта, ба усадхалга

Россин Федерацийн федеральна бюджедэй мүнгөөр тэдхэгдэдэг ниитын аюулгүйе сахидаг милициин ангинууд ба албануудые байгуулалта, шэнэдхэн бэйгуулалта ба усадхалга энэ зорилгоор хэгдоhэн hомололгын хэмжээн соо Россин Федерацийн дотоодын хэрэгүүдэй министрээр бэелүүлэгдэдэг.

Федеральна бюджедэй мүнгөөр тэдхэгдэдэг ниитын аюулгүйе сахидаг милициин албатанай тоое Россин Федерацийн Правительство тогтоодог.

Республиканска бюджедэй мүнгөөр тэдхэгдэдэг ниитын аюулгүйе сахидаг милициин ангинууд ба албануудые байгуулалга, шэнэдхэн байгуулалта ба усадхалга Буряад Республикын Правительствада, Буряад Республикын дотоодын хэрэгүүдэй министртэ, мүн эрхэ түлөөлэгчинь хэмжээн соо Буряад Республикын нютагай өөhэдыгөө хүтэлбэрилгын зургаануудта мэдэлтэй байдаг. Буряад Республикын онсо зорилготой милициин отрядай эмхидхэлэй-методическа хүтэлбэрилгэ — Россин Федерацийн Дотоодын хэрэгүүдэй министерствээр, сэхэ хүтэлбэрилгэ — Буряад Республикын дотоодын хэрэгүүдэй министрээр бэелүүлэгдэдэг.

Статья 8. Ниитын аюулгүйе сахидаг милициие мүнгөөр болон материально-техническэ талаарнь хангалга.

Ниитын аюулгүйе сахидаг милициие болон тэрэнэй хүтэлбэрилгын зургаануудые мүнгөөр хангалга, федеральна хуули ёhотой болон Буряад Республикын хуули ёhотой зохилдуулан, федеральна бюджедэй, Буряад Республикын республиканска бюджедэй, нютагай бюджедэй мүнгэнэй ашаар, хэлсээнэй ёhоор объектнүүдээ милицеэр харууhалуулдаг предприяти, эмхи зургаанууд болон байгуулгануудhаа ородог мүнгэнэй ашаар, мүн хуули ёhоор хараалагдаhан ондоошье мүнгэнэй ашаар бэелүүлэгдэдэг.

Ниитын аюулгүйе сахидаг милициин ангинууд ба албануудые тогтоогдоhон нормонуудаар болоод, байха ёhотой зүйлнүүдые согсолhон табельнуудаар буу зэбсэгэр, эд зөөреэр, хүнэhэ ушьш бусад зүйлнүүдээр хангалга, федеральна хуули ёhотой зохилдуулан, Россин Федерацийн Догоодын хэрэгүүдэй министрствын материально-техническэ ба сэрэгэй хангалгын зургаануудаар бэелүүлэгдэдэг.

Ниитын аюулгүйе сахидаг милиции тэрээндэ даалгагдаhан уялгануудые бэелүүлхэдэ хэрэгтэй болодог аад, бэлэг (үргэл) болгогдон, предприятинууд, эмхи зургаануудhаа дамжуулагдаhан зөөриие, тэрэ тоодо транспортын хэрэгсэлнүүд болон бусад техникые, үмсэдөө абаха эрхэтэй. Заагдаhан энэ зүйл зохихо предприятинн, эмхи зургаанай гү, али байгуулгын шинидхэбэрээр болон Буряад Республикын дотоодын хэрэгүүдэй министрэй приказаар бүридхэн бэелүүлэгдэдэг.

Буряад Республикын ниитын аюулгүйе сахидаг милициин начальник Буряад Республикын дотоодын хэрэгүүдэй министрэй зуурщалгаар Буряад Республикын Правительстваар тушаалдаа баталагдадаг болон тушаалhаа сүлөөлэгдэдэг болоод, тушаалаараа Буряад Республикын дотоодын хэрэгүүдэй министрэй орлогшо байдаг.

Буряад Республикын районуудай, аймагуудай, хотонуудай, хотонуудтахи районуудай ниитын аюулгүйе сахидаг милициин начальнигууд Буряад Республикын захиргаанай территориальна единицэнүүдэй дотоодын хэрэгүүдэй зургаануудай зохихо начальнигуудай зуурщалгаар нютагай өөhэдыгөө хүтэлбэрилгын зохихо зургаануудаар тушаалнуудта баталагдадаг.

Ниитын аюулгүйе сахидаг милиции Буряад Республикын Президентдэ болон Буряад Республикын Правительствада тоосоо үгэдэг. Ниитын аюулгүйе сахидаг милиции Буряад Республикын

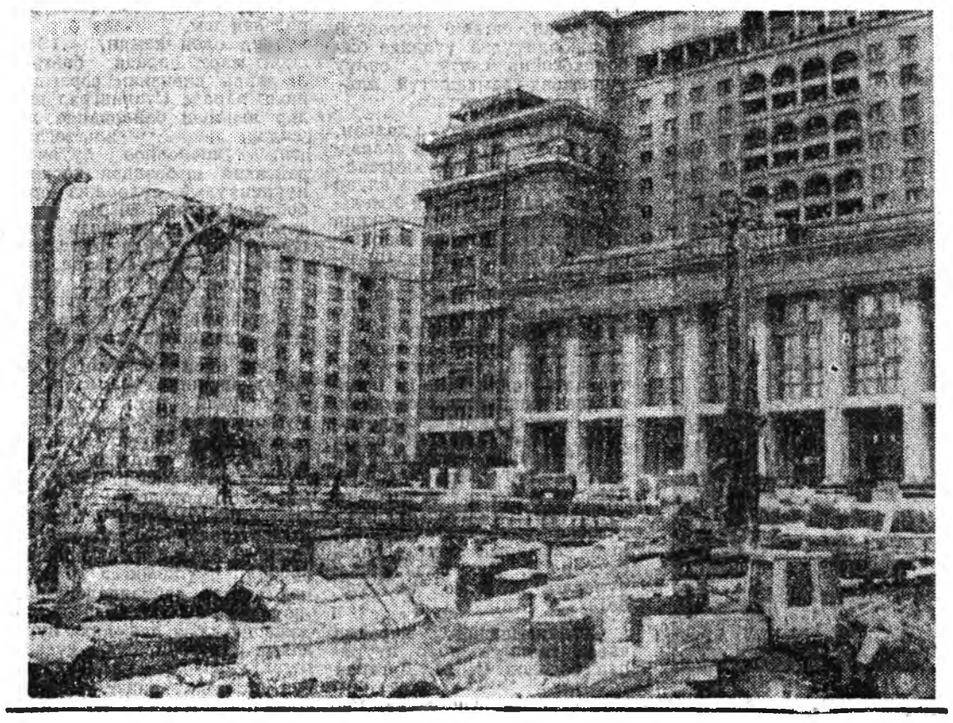

МҮНГЭНЭЙ ЭРЬЕСЭДЭ ХАБААТАЙ..,

▲ Японойхидо орходоо 20, ФРГ-гэйхидэ орходоо 30 дахин олон бухгалтернуудые Англида гаргадаг байна гэжэ тэмдэглэмээр. Номгон океан соо оршодог Кирибати гэжэ багахан республикын зонhоо олон мэргэжэлтэ бухгалтернууд Англида мүнөө бии гэжэ тоологдоно.

▲ Саарhан мүнгэнэй сэнгэй уналгын эгээл ехэ хэмжээниинь Боливида 1985 ондо үзэгдэhэн байха юм.

▲ Бильярд наадажа байхадаа , гүрэнэйнгээ hангай бухы мүнгэн зөөриие алдаhанайнгаа түлөө Баварийн король хоёрдугаар Максимилиан хаан шэрээhээ унагаагдаhан юм.

▲ Эгээл бага хэмжээтэй саарhан мүнгэн 1917 ондо Румынида гаргагдаhан байгаа. 10 банийн хэмжээнэй мүнгэн 27,5—38 миллиметр үрэнтэй, утатай байгаа hэн.

▲ 1797 ондо Англида часай түлөө налог бии болгогдоhон байха юм. Час зүүгэд ябаhан хүн бүхэн hанда табан шиллинг түлэхэ ёhотой hэн. Нимэ зарлигай гаргагдамсаарнь олонхи зон часуудаа эүүхэеэ огто болиhон байгаа. Тиихэдэнь трактирнуудай эзэд залнууд соогоо ханын часуудые табидаг болобо. Нихэдэнь зон олоороо ородог, гарадаг, юушьеб, абажа заабол уудаг, эдидэг болоо hааб даа.

Түс налогой зоной дунда айхабтар хүндэгүй байhан дээрэhээнь удаадахи жилдэнь тэрэниие болоулаа.

▲ Британийн тон үнэтэй хашарhан мүнгэн 1985 ондо аукцион дээрэ худалдагдаhан байгаа. 1933 ондо гаргагдаhан хомор шухаг пенсын түлөө нэгэ нумизмат 18.975 мүнөө үеын фунт стерлинг үгэhэн байна.

▲ Гавайнуудай аралнууд дээрэ шэхэндэ түмэр мүнгэ шаггагалхые хориhон хуули hая болотор хүсэндөө байhан юм. Эдэ аралнууд дээрэ ажаhуудаг эхэнэрнүүдэй шэхэндэ мүнгэ шаггагалха тон дуратай байhаниие хараада абаха болоо hаа, мүнгэнэй эрьесэдэ тон муу нүлөө үзүүлхэ байгаа бшуу.

(«Вокруг света» сэтгүүлhээ абтаба).

Ниитын эмхинүүдтэ

«КОММУНИСТ БУРЯТИИ» ГАЗЕТЫН ЭЭЛЖЭЭТЭ НОМЕР

Россин Компартийн Буряадай рескомэй үмэнэhөө гарадаг «Коммунист Бурятии» гэжэ олониитын-политическэ газетын эзэлжээтэ 6-дахи дугаар хэблэлhээ гаража, партийна эмхинүүдтэ эльгээгдэбэ.

Нэгэдэхи нюуртань РФ-гэй Коммунис партийн III съезд тухай түс съездын делегат, Буряадай рескомой нэгэдэхи секретарь В. Б. Базаровай статья, Россин эрхэтэдтэ түс съездын хандаhан Хандалга толилогдоо. Тэрэшэлэн эндэ эхилhэн «Богонихоноор бэшэгдэhэн hонинууд» газетын бусад хуудаhануудта үргэлжэлнэ. Тэдээн дотор манай республикын социально-экономическа болон политическэ байдал тухай мэдээсэлнүүд тоб гэмээр бэшэгдэнхэй, тиимэhээ уншагшадай hонирхол татахал байха.

Манай республикын партийна эмхийн 37-дахи конференци дээрэ хэгдэhэн тоосоото элидхэл «Арадай хуби заяан—коммунистнуудай онсо анхарха хэрэг» гэhэн гаршагтайгаар хоёрдохи нюурта үгтөө. Конференци дээрэ шэнээр hунгагдаhан республиканска гүйсэдхэхэ комитедэй гэшүүдэй болон Президиумэй гэшүүдэй список толилогдоно.

Октябрьска райкомой нэгэдэхи секретарь А.Ендрихинскийн «Юун манай зэргэнүүдые бэхижүүлхэб: уставай эрилтын журам гү, али партийна нүхэсэл гү?» гэhэн hонирхолтой статьи уншагшадай анхаралда дурадхагдана.

«Электровозууд зогсонхой» гээд нэрлэгдэhэн Владимир Матвиевскийн фоторепортаж Байгал-Амарай түмэр замай Северо-байкальскын локомотивна депоhоо хэгдээ.

Газетын гурбадахи нюурые Компартийн съезд дээрэ ЦК-гай Генеральна секретарь Геннадий Зюгановай хэhэн тоосоото элидхэл сүм эзэлнэ. Тэрэмнай «Эсэгэ оронойгоо аша туhада, арадайнгаа аша туhада» гээд нэрлэгдэнхэй.

Дүрбэдэхи нюур бүхыдөө уншагшадай, коммунистнуудай бэшэгүүдhээ бүридхэгдэнхэй. «Коммунист Бурятии» газетын саг соогоо гарахын түлөө hанаата болодог, мүнгэ зөөреэр туhалhан хүнүүдэй нэрэнүүд «Дэмжэhэнэйтнай түлөө баяр хүргэлэбди» гэhэн гаршагтайгаар толилогдоо. Жэшээнь, М. Д. Данчинов—3000 түхэриг. Цыдеев С. Г.—10000, Арьяева М. Б.—10000, Сучкова Е. Г.—10000 түхэриг болон бусад оруулhан байна.

Мүнөө үедэ «Коммунист Бурятии» газетэдэ захил хүүлэхэ асуудал шэнжэлэгдэжэ байна. Тиимэhээ тусгаар үгтэhэн соносхол дотор нигэжэ хэлэгдэнэ: энэ газетэ захилаар абаха дуратай хүнүүд нютагайнгаа партийна эмхинүүдтэ хандажа, нэрээ бэшүүлэгты. Хэрбэсэ олон хүнэй абаха дуратай байгаа hаань, захил эхилэгдэжэ болохо. Энээниие, уншагшад, анхаралдаа абыта.

Н. ЛОПОЕВ.

ЯРУУНАhАА М

ШЭНЭ ГҮҮРТЭ

Яруунын аймагай «Үльдэргэ колхоздо хоёр hарын урда тээ hаалиин шэнэ гүүртэ бүридхэгдэбэ. Хоймор гэжэ газарта үнеэдэй байрлаха шэнэ харша, тугалнуудай дулаан байра, котельнэ, хорёо хуhамаг хуу шэнээр бариндажа, эндэ хүдэлхэ хүнүүдэй мэдэлдэ үгтэhэн юм. Тус фермэдэ ехэнхидээ залуушуул, гол түлэб малшадай үхибүүд хүдэлнэ гэжэ онсолон тэмдэглэмээр. hаалишад Очигма Цырендоржиева, Соёлма Доржиева, Юрий Доржиев, Буда Цыдыпов, Ринчима Батомункуева гэгшэд түрүүшын үдэрhөө эхилжэ, харууhалдаг 105 үнеэдэйнгээ ашаг шэмэ дээшэлүүлхын тула оролдоно. Тиигэжэ hу hаамаа нилээд дээшэлүүлжэ шадаа. Хэрбэсэ түрүүшын hарада үнеэн бүриhөө сүүдхэдээ дуида зэргээр 3—4 килограмм hу абадаг hаа, мүнөө тэрэнээ 5—6 килограммда хүргэнхэй. Багахан коллективэйнгээ хүдэлмэри шадамар бэрхээр эмхидхэдэг фермые даагша Дүбшэн Цырендоржиев мал ажалай дүршэлтэй хүдэлмэ-

БУХАНУУД ОЛЗО ОРУ

Үүлтэртэ мал үсхэбэрилдэг «Целинный» совхозой үнинэй, дүй дүршэлтэй малшан Цыден-Дамба Тогтохоевич Жамсуев Сэсэгма басагантаяа 28 буха харууhалжа байдаг юм. Казах үүлтэрэй эдэ бухануудай толгой бүриинь үнэ сэн аукцион дээрэ 4,5—5 миллион түхэригтэ хүрэдэг. Тиигэжэ энэ анхахынхид бухануудаа республикынгаа, Шэтын облас-

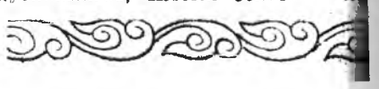

Эрдэм һуралсалай шэнэ шатада

ХУДАЙН ГОЛОЙ ХУРДАН ХАРГЫГААР

Түрүүшын үдэрэй уулзалга

ҮНГЭРЭГШЭ жэлэй дебютин хуушаар педагогиг эрдэмэй үдэрнүүд Усть-Ордагай автономито округто болоо һэн.

Округтоо эрдэм һуралсалай ямаг, мүн эндэхи багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлэлэй институдай үүсхэлээр тэ үдэрнүүд үрэ дүн һайнаар үнгэрөө.

Улаан-Удэнюю Буряадай болон Буряадай һуралсалай түбһөө эрдэмэй доктор, профессор, педагогическа эрдэмэй академиин гишүүн-корреспондент, ТУ-гэй түрүүлэгшэ Э. Р. Дашиев, эрдэмтэ багшанар, профессор Г. Ц. Молонов, доцент Б. Б. Махатов, доцент М. Н. Очиров, доцент Д. Д. Доржиева, доцент Д. Г. Сандакова, Россин Федерацийн Национальна һуралсалай институдай Буряадай һуралсалай институдай эрдэмтэд Д. Д. Доржиев, Б. Б. Батоев гэгшэд хабаадалсаа.

Округтоо багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ институдай эрдэмтэ багшанар, мэргэжэлтэд багшанартаа һаала хэмнэлтэй туһалжа эхилээ.

Тус институдай директор Степан Ботоевич округтоо гаргажа, мэргэжэлтэнние урда, институдай байра байдал һайнаар түхеэрээ (кабинедүүд, лекци уншаха залнууд гэхэ мэтэ).

Энэ институдта 4 кафедра болон арбан шахуу кабинет бии.

Степан Ботоевич ямар худэлмэрнин хэгдэжэ байһан тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрөө.

Мүн тиихэдэ институдай педагогикын кафедрые даагша Хахинов Виктор Ильич округтоо буряад һургуулинуудта зорюулжа, һуралсалай шэнэ модель зохёоһон тухайгаа дэлгэрэнгыгээр хөөрөө.

Тэрэ институдай проректор Алексей Яковлевич Андреев институдайнгаа худэлмэри тухай тобшохоноор нигэжэ мэдээсээ:

«Манай институдта 4 кафедра, 8 кабинет бии. 35 хүнэй байха 'зочид буудал эндэмнай бэлдэгдэнхэй. Багшанар курсада ерэхдээ, гостиницада байрладаг. 1992 ондо 28 курса эмхидхэгдэжэ, 900 багшанар мэргэжэлээ дээшэлүүлээ. Институдай нээгдэһэнһээ эхилээд. 5 мянга тухай багшанар курсануудта һураа.

Мүн энэ институдта Петрова Анна Романовна (эхин һургуулинда һургалгаар кафедрые даагша), Дугарова Цымжит Будаевна (национальна һургуулинуудай кафедрые даагша), Гомбоев Балдан Чимитович (дуу хүгжэм, зурагай кабинедые даагша) болон бэшэшье мэргэжэлтэд оролдосотойгоор ажаллана.

Түрүүшын үдэр багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ институдта элидхэлнүүд, хөөрэлдөөнүүд, һанамжанууд хэлсэгдээ.

Энэ үдэрнүүдтэ буряад хэлэ, литературын, эхин һургуулинин багшанар болон үхибүүдэй сэсэрлигтэ худэлдэг хумүүжүүлэгшэд олоороо хабаадалсаа.

Дээрэ нэрлэгдэһэн багшанар, эрдэмтэд юун тухай элидхэлнүүдые хэзэ гэхэдэ, Буряадай эрдэм һуралсалай түбэй худэлмэри, тухай, мүнөө үе сагта ямар аргаар һурагшадые һургаха ба хумүүжүүлхэ тухай, буряад арадай ёһо заншал, гурим һургаал зүбөөр ойлгуулха, үргэлжэлүүлхэ тухай, түрэлхи хэлэ, литература һайнаар зааха гэхэ мэтэн асуудалнууд хэлсэгдээ.

Педагогикын эрдэмэй үдэрнүүдые үнгэргэхэ хэрэгтэ округтоо эрдэм һуралсалай ударидагшад — Лаврентий Борисович Мантраков, Виктория Борисовна Бартуева, Федосия Филипповна Никульшина, Екатерина Еремеевна Кичимеева ехэхэн оролдолго гаргажа, һайнаар эмхидхээ.

В. Б. Бартуева худэлмэри тухайгаа нигэжэ хэлээ һэн: «Округ соомнай 104 буряад һургуули бии. Туршалгын хоёр һургуулитайбди: Оһын һургуули—национальна һургуулиин хүгжэлтые харуулна.

Багшанар өөһэдөө һуралсалай программануудые зохёоно. Округ соомнай авадай аман зохёолой 23 музей, нютаг ороноо шэнжэлгын 24 музей бии.

Һургуули бүхэндэ буряад хэлэ, литературын кабинедүүд бии болонхой. Конкурсын дүнгөөр Буряад-Енгүүдэй һургуулинин кабинет нэгэдэхи һуури эзэлээ.

Уран зохёолшодой портредүүдые гаргуулаабди. Багшанарай хэрэглэхэ номуудые хэблүүлээбди. Эрдэмэй-практическа конференци үнгэргөөбди. Энэ жилдэ 50 үхибүүд багшанарай институдта ороо.

Багшанарай семинар үнгэргэдэгбди. Багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ институт саг үргэлжэ семинар, курса эмхидхэдэг болонхой...».

Буряад арадай ёһо заншалаар

ХОЁРДОХИ үдэртөө энэ округтоондэ хабаадаһан багшанар, айлшад Тарасын болон Буряад-Енгүүдэй һургуулинуудта уригдабабди.

«ПАЗ» автобусто хори гаргаа зон һуугаад, дардам гоё хаалгаа харгыгаар Енгүүд рүү зорибобди. Хаража һуухада, өмнө заан дайдатай (уһатай, модотой, талатай, набтаринуд хада, гүбээнүүдтэй) харагдана. Зуугаад моло тухай ябаад, автобусной тогтошобо.

— Буряад-Енгүүднай тэрүү тэрэ харагдажа байна. Угтамжынгаа газарта ерээбди, —гэжэ жолоошон буряад хүбүүн урялгы зохидхоноор хэлэбэ.

Бидэ автобусһоо буубабди. Енгүүд нютаг гээшые хаража, ажаглажа эхилбэбди. Өмнө заан дайда байба даа: хадатай, уулатай, ойтой, модотой, үргэн, уужам ехэ талатай.

Харгын хажууда хоёр морин сэргэ зоолгоотой байна. Энэмнай айлшадые угтадаг газар.

Уданшьегүй Буряад-Енгүүдэй автобус ерэжэ, сэхэ урдамнай тогтошобо. Энэ автобусһоо минин үнинэй танил багша Антропов Илья Максимович, һургуулинин директор Кантаков Илья Николаевич болон нэгэ хэдэн залуу зон буужа, гараа барилсан, булта танилсабабди.

Уданшьегүй мүн баһа нэгэ автобус тогтожо. Оһын районой багшанар бууба.

Иигэжэ энэ гурбан автобус соо ябагшад сугларжа, булта танилсажа эхилбэбди.

Буряад-Енгүүдэй һургуулида

ГУРБАН дабхар ехэ һургуулинин газаа ерэжэ тогтохоноо, багшанар, һурагшад булта маниие угтаба.

Һургуулинин ехэ танхим соо булта орожо һуубабди. Булта буряад хубсаһа (модоной, тэрлиг гутал) үмдэлгэ хүбүүд, басагад маанадые будлыминай буряад гуримар амаршалаад, гоё хаһан дуунуудые дуулажа угтаба.

Удаань һургуулинин директор Илья Николаевич Кантаков һургуули тухайгаа тобшохоноор хөөрөө:

«Манай һургуули Александр Сергеевич Пушкинай нэрэмжэтэ юм. 1896 ондо энэ һургуули нээгдэһэн байгаа. 1936 ондо хоёр дабхар һургуули баригдаа. 1940 ондо Иван Александрович Батудаев энэ һургуулие эрхимээр дүүргээ һэн. 1986 ондо энэ гурбан дабхар шэнэ һургуули баригдаа. Манай һургуулие 1500 хүн дүүргэжэ, нютагтаашье, городтошье, гүрэн соошье элдэб янзын мэргэжэлтэд болоод ажаллана.

Манай һургуулида 42 багшанар болон хүмүүжүүлэгшэд худэлнэ. Мүн тиихэдэ 402 һурагшад һурана..

Һүүлдэнь Оһын районой эрдэм һуралсалай таһагай дарга Афанасий Николаевич Болдырев уһан буряад хэлэн дээрэ иигэжэ хөөрэбэ: «Манай райондо 12 (8 буряад) дунда һургуули бии, 2 һургуулинмай 9 жилэй, эхин 17 һургуулитайбди. Манай райондо эрхимээр худэлдэг багшанар олон: Илья Максимович Антропов, Галина Алексеевна Атутова болон бусад. Манай урдаа табиһан зорилго олон: арадайнгаа ёһо заншал һэргээхэ, түрэлхи хэлэ, литература һайнаар зааха гэхэ мэтэ...».

Хэшээлдэ

ЭНЭ һургуулида ерэһэн багшанар, айлшад хоёр хэшээлдэ ороообди: гурбадахи класста ба долоодохи класста.

Гурбадахи класста «Юумэй нэрын нэгэнэй ба олоной тоо» гэһэн темээр Е. С. Морходоева нээмэл хэшээл үгөө.

Энэ темые һурагшадта ойлгуулхадаа, заахадаа, багша олон зүрагуудые хэрэглээ.

Зураг дээрэ нэгэ шаазгай —олон шаазгай.

Үшөө нэгэ зурагта нэгэ гулабхаа—5 гулабхаа.

Баһа нэгэ зурагта 1 турлаг—6 турлаг.

Олоной тоогой залгалгануудые һурагшад өөһэдөө олоо.

Энэ классай һурагшад олон таабаринуудые, оньһон үгэнүүдые мэдэнэ. Олон шүлэг сээжээр хэлэнэ.

Б-Д. БАТОЕВ,
В. МАХАТОВ.

(Түтэсхэлынь хожом гараха).

«Алан-гуагай» гуламта

Монголой нинслэл Улаан-Баатар хотодо 1994 оной зун монгол туургата арадуудай уласхооронды «Их наадам» пайндэртэ үхибүүд олоор сугларжа, бэлиг шадабариа харуулһан байна. Манай республикаһаа ошоһон нэгэ бүлэгэй түлөөлэгшэд— хатарша басагадые зураг дээрэ харанат.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

ХАНДАЛГА

САГААЛГАН

Сагаалганай үглөөгүүр абамни намайгаа,
Сагаархаһаа урид харанхыда һэрюулжэ,
Үүрэн сайхада энэ үдэр бодонхоо,
Үнэеэ гүрэнхэй байха гэжэ һургаал.
Гараа, нюураа угаажа сэбэрлээд,
Сэлмэг хүсэлөөр эдеэнэйнгээ дээжые,
Гал гуламтадаа, дайдадаа сүршөөд,
Сэдьхэл һайхан яоаха гэгшэ бэлэйл.
Аалин баяһан, ая, гангын хангал,
Али бүгэдын бузарые намнан үлдэнэ...
Арюун сэбэр утаан соонь ажабайдал
Амияа дүүрэн абажа, урагшаа лэбшэнэ.
Хүнэй зүрхэ хүлгүүлһэн хүхэ сэнхир утаанһаань,
Угсаата зонойм һүлдэ тамарһандал,
Хүрьһэтэ газар дээрэ үлэһэн мүрнүүдһээнь,
Ургаһан бодол утаһа татаһандал.
Арбаад дабхар дарлалта доро
Ажабайдалай сагаан бэшэшье һаань,
Аргагүй сагаан сагай ерэхэдэ этигэн,
Арад зомни шэнэ жэлээ Сагаалган гээл.
Сагаалгандаа нэгэ наһа нэмэжэ,
Сагаалгандаа сарюун бодолоо үсхэжэ,
Сагаалгандаа ажабайдалдаа баярлажа,
Сагаан хүсэлөөр шэнэ үдэрөө угтаал.
Хүнэй хүсэнэн һайхан һаналай аргагүй,
Хэзээ нэгэтэ хүсэлдэхэ байһандань найдан,
«Хүн түрэлтэн арсалдаа хэрэлдээ гаргангүй,
Хэмгүй һайнаар хэлөеэ ойлголсохо»—гэн,
Сагаалгандаа бэе бэедэй бэлэг барилсан,
Садхалан һаналаар урагшаа шэртээл.
Үдэрнүүдшье дулааржа, Сагаан һараһаа
Үүрэй сагаан түргөөр ерэдэг болонхойл.
Абынгаа Сагаалгандаа һэргэлэн дорюунаар,
Арюун сэбэрээр ябаха гэдэгые һанан,
Гансашье Сагаалгандаа бэшэ, үдэр бүхэндөө,
Сарюун ябадаг заншалтай болоел!

Д. ДОРЖИЕВА.

ХҮНДЭТЭ МАНАЙ НЮТАГААРХИД!

Буряад эхэнэрнүүдэй «Алан-гуа» эблэлэй зүгһөө Сагаан һарын һайндэрөөр бодомжолжо ябаһан хүсэл һаналаа таанартаа дамжуулха хүсэлтэйбди.

Энэ манай алтан дэлхэй дээрэ, тэрэ тоодо Россин Федераци дотор, дайн сэрэг бүболог! Щуһата дайнда бэе бэеэ хюдажа байхын орондо омог дорюун хүбүүднай орон нютагаа улам баян, бүрн һайхан болгохын тула оролдолго гаргаг лэ!

Ажалай болон дайнай ветерануудта, үбшэн үлбэр, ядуу зондо, үөгэд болон хүгшэдтэ элүүр энхые, үбгэрһэн хүгшэрһэнөө мэдэнгүйгөөр, үбэлэй ута һүнинүүдые, хабарай хагсууе дабажа, үнэн сэдьхэлтэ нүхэдэйнгөө, үри хүүгэд, аша гушанарайнгаа, айл аймагайнгаа зүгһөө ходоодоо туһаламжа дэмжэлгэдэ хүртэжэ, ама һайн, сэдьхэл тэниглэн һуухыень хүсэнэбди.

Залуушуулда хүсэхэ юумэн ехэ ааб даа. Нэн түрүүн хоёр засагай һэлгэлдэжэ, холо юумэнэй ойро боложо, ойро юумэнэй холо боложо байхада, хододоо һуралсалда, эрдэмдэ, һайн һайханда эрмэлэзэн тэгүүлжэ, аха нүхэдэйнгөө, үбгэ эсэгэнэрэйнгээ һургаал заабарние үндэрөөр сэгнэн абажа, ажабайдалай замые зүбөөр шэлэн олохыень хүсэнэбди.

Байгша он эхэнэрнүүдэй жэл гээд соносхогдоһон. Энэ хадаа тон ехэ удха шанартай. Юуб гэхэдэ, эхэ хүнэй гал гуламтаяа хэр эргэ арюун сэбэр, дулаан байлгаһанһаа хүн түрэлтэнэй хуби заяан дулдыдадаг гээшэ. Илангаяа һүүлэй үедэ ажабайдалнай тон хүндэ болонхой. Иимэ ушарта эхэ хүн тэсэмтэй байжа, үндэһэн арадайнгаа үглөөдэрэй эрхэтэдые хүмүүжүүлэн һургаха зорилгосо харюусалга ехэтэйгээр дүүргэхэ нангин уялгатай. Энээниие шуһа мяхаараа, үнэн сэдьхэл зүрхөөрөө ойлгохо сагнай үни хүрэжэ ерэнхэй. Гүрэн түрэмнай жэгтэй хүндэ байдалда ороод байна. Олон юумэнэй гол удха ойлгогдохоёо болинхой. Тиимэ-һээ ye сагаа, оршон тойроноо эхэ хүнэй, эхэнэр хүнэй нюдоор хаража, эбтэй эетэй суттаа урагшаа дабшаа.

Үхибүүдээ ажал хүдэлмэридэ дуратайгаар һургаха гээшэ эртэ урдын һайхан һургаал мүн. Энэ һургаалые зүбөөр дамжуулан үгэжэ, арад зонойнгоо аман үгын баялигһаа эхилээд лэ түрэлхи хэлэндэнь, һайн һайхан, сэсэн мэргэн ёһо заншалнуудтань һургаха гээшэ угайнгаа үндэһые бэхижүүлһэн ябадал болоно.

Мүнөө үедэ энэ замбиин, тэрэ тоодо Эхэ оронойгоо, түрэл арадайнгаа һүр һүлдые дээрэ үргэжэ, хүшэр хүндэ байдалай ашаае эөм дээрээ абажа, тэнсүүригүйхэн сагай түлга боложо, архини арбан гурбан жолоое татажа, ажабайдалай үнэн замаар, ажалһаа хадуурангүй, амжалтын абьяасһаа толгойгоо эрьенгүй ябахыень эрэшүүлдээ хүсэнэбди. Мүнөө ажал хүдэлмэригүйшүүл олошоронхой. Теэд эрэ хүн ямаршье үе сагта гэр бүлээ түлихэ түлеэнһээ эхилээд, түрэ хурим хэхэ гранада, шатаадаг бодостой шэлтэйгээр тэмсээбди. Гэбэшье октябрь соо хозчасть оруулагдааб. Мүнөө хүрэтэрөө эндэ алба хэнэ, яһала һайн байнаб, ара талын худэлмэри дүүргэнэбди, шухала объектнүүдэй харуул хэнэбди. Политругай туһалгшаар ажалланаб. Гансал таанад, нлангаяа шам тухай, шинин элүүр энхэ тухай һанаамни айхабтар зобоно. Юундэ бэшэг абанагүй гээшэбиб? Би өөрөө үргэлжэ бэшэнэ, тнигээд таанар бэшэгүүдыем абанат гэжэ һананаб. Нам тухай һанаагаа бү зобогты. Би һайн ябанаб. Арьяатан дайсанаа илаад гэртээ бусахаб. Фашизмын хосороло зайлашагүй гэжэ бидэнэр ойлгохо ёһотойбди. «Үшөө хэдэн һара, үшөө хахад жэл, магадгүй үшөө жэл» тнигээд лэ гитлеризм худөөлүүлэгдэхэ.

Уданшьегүй Баяржан Абидуев үсэд шанга байлдааннуудта дахяад оролсобо. Манай сэрэгшэд оронойнгоо гүн руу сухарижа байгаа. Украинын газар дээрэ Абидуевай алба хэдэг часть хүреэлэгдэжэ, политругай орлогшо хүндөөр шархатаба. Сэрэгэй албанда татагдаһан Ламажап Тогошиевич Абидуев ахаяа бэдэржэ, ишэ тиишэнь хэдэн асуулта хэхэдээ, нимэ харюу абаа һэн.

Частиин командирта.

24316-дахи полевой почта. Б. Т. Абидуевай хуби заяан тухай дуулгахыень Л. Т. Абидуевһаа бэшэг оробо. Бэшүүрэй райондо 1921 ондо түрэһэн краснноармеец Абидуев Б. Т. фронт дээрэ байхадаа шархатаад, 1942 оной мартын 18-да шархатаһанһаа хламжалан, наһа барэа. Харьковска областиин Украинское һуурнда худөөлүүлэгдээ гэжэ дуулгахые гуйнаб.

Тэрэ үедэ Абидуев 22-дохи наһандаа ябаа. Дайнай гал бурма соохоо ерэһэн гурбан эдэ бэшэгүүд тэрэ үеын залуушуулай, улаан сэрэгшэдэй һанал бодол, хүсэл эрмэлзэл, этигэл найдал элирхэйлэн харуулна гэжэ һанагдана. Нимэл хүнүүдэй Энэ оронойнгоо түлөө хайран залуу ами наһаяа алдабашье. тэдэнэйл ашаар Агуу Илалта шэрээгдээ ха юм даа.

Н. КОРОБЕНКОВА.
худөө бэшэгшэ.

АГУУ ИЛАЛТЫН 50 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

ФРОНТЬОО ЕРЭҺЭН ГУРБАН БЭШЭГ

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дүрүүгэ дайнда алдалан унагадай мүнөө дурасхаалые амиды мэндэ ябаһан түрэлхидые, дүтын хүнүүдыень ямаршаар сахижа ябадаг, фронтоо эльгээһэн бэшэгүүдыемшье мүн лэ баһа нангинаар хадагалжа байдаг. Фронт дээрэ взводой командир ябаһан Баяржап Тогошиевич Абидуевай эльгээһэн 9 бэшэг, Бэшүүрэй районой Оросотын дунда һургуулиин музейн экспонадууд болобо. Эсэгэдээ, дүүдээ, һамганаа эльгээһэн эдэ бэшэгүүд гаргаж, найдал, гэрээд үгэ хэлэгэр уншагдана. Юрын хаһалгаһаар бэшэгдэһэн бэшэгүүд дайн байлдаанай гал гуламтаяа холын зай, үе саг гаргана. Мүнөө хүрэтэрөө ерэһэн бэшэгүүдэ нютагай хасаг, аймаг нагадахи дайнда хаһаһан Тогошин Аюдуевичаа һамгантаяа 2 хүбүүн, 1 басагай һэн. Үбгэ һамганаа хуушаа монгол ёһоор мэдэдэг, ородоор хөөрэлдэжэ шадаха хүнүүд бэшэ. Ушар нимэһээ тэдэнэйл үнэнүүдээ һургаха гэжэ оролдоогоо гайхалтай.

Дайнай болон багшын ажабай ветеран Чимит Митыпович Митыпов нигэжэ дурсаа: «Аха дүү хоёр Абидуевые би һайн мэдэхэб. Баяржап Ламажап хоёр намда ёһуурһан юм. Дайнай урда хэ-ааныг дотор гансал Шэнэ-Дүрэгдэ буряад һургуули хүрэдаг байжа, бүхы аймагһаа ирэ буряад хүүгүүд, басагад гэнэдэрээ һурадаг бэлэй. Бүхы ашаанууд буряад хэлэн дээрэ үнгэргэдэдэг һэн. Би ямаршье завучаар хүдэлжэ байгаа, һүүдээрнь 1939 оной директор болоһон хүм. Тарасын хаһатай юрын гэрые нютаг болгожэ, һурагшадаа ёһуулдаг нэмди. Баяржап Ламажап хоёр ажалда дуратай, номдоо абьяастай хүүгүүд бэлэй. Гурим журамаараа, һуралсалда оролдосоогоор хандадагаараа бүхы ябаг илгардаг һэн».

— Баяржабтай бидэнэр нэгэ класста һураһамди, — гэнэ Яжима Борхоевна Боровова хөөрэлдөөндэ оролсоо— Урин зулгы зантай, хүчтэй үгтэй ядамагүй ойлгоогоо шадаха хүбүүгээ классайнгаа старостаар һунгаа нэмди. Манай багшанаа Семен Николаевич Миронов, Федор Федорович Сусин гэгшэд ходо тэрэнние мактажа, манда жэшээ болгогшо бэлэй. Һургуулиин бохор наадандашье түрүү, удэшэлэн клуота танго, фокстрот, краковяк гэжэ хатарнуудташье бусадһаа гартадагүй нэн.

Шэбэртынгээ долоон жэлэй һургуули дүүргэд, Баяржап Бэшүүрэй дунда һургуулида ороо. Дайнай урда тэр тэрэ Буряад-Монголой багшанарай институдай рабфакта һураад, удаань түүхын факультедэй нэгэдэхи курсын студент болоһон юм. 1941 оной апрельдэ сэрэгэй албанда татагдаба. Дайнай эхилхын урда тээ һара хахад үлеед байхада, апар холын Белоруссиная нимэ бэшэг гэртэнь ерээ һэн.

1941 оной майн 13.

Сайн байна, хүндэтэ дүү! Шинии нуралсалда эрхим амжалтануудые хүсэн, халуун мэндээ хүргэнэ. Белоруссиин ССР-эй Пинскэ ооластиин Дрогочина гэжэ хотын хажууда алба хэжэ байнаа. Энэмнай совет-герман хилэдэ дүтэшэг, Брест-Литовск хотоһоо баруун-урда зүгтэ оршодог юм. Эндэхи газар һонирхолгэй. Тойроод онгоор хушагдаһан намаглиг тала дайда. Саг үргэлжэ бороон ородог, саруун тэнэдэ һалхилжал ойдаг. Улаан-Удэнөө 15 хоног вагон соо яоажа хүрөөбди. Шамда открытка эльгээгээ нэм, абаһанаа баталаарай. Младша сержантнуудые бэлдэдэг полковой богонь болзорой һургуулиин курсантаар абтааб. Дээдэ болон гүйсэд дээдэ бэшэ эрдэмтэй хүнүүдһээ һургуулиймнай бүридхэгдөө.

Хоёр жэл эндэ алба хээд, таоигдахадаа лейтенант гэһэн нэрэ зэргэтэй ооло-хооди. Бэшүүрһээ намтан нэгэшье хүн үгы, ондоо нэгэ ротодо 8 хүн бин. Тэдэнэр оолтадаа курсантнуд юм (Казандев, Нимаев). Гээшье тэдэнэр дунда эрдэмгүй младша командирнууд ооло-хо һэн тула 3 жэл алба хэхэ.

Үглөөнэй 5 час. 30 мин. бодоод, 2 минутын туршада, хуосилжа, 11 час хүрэтэр элдэб хэшээл хэнэ-эдэ. 2—3 часай туршада гансахан матрад дээрэ уктанабди. Паарнуудынай үйлаа, тамнэнэ зарымашуул газараар унтадаг. 3 дахи эдеэлнэ-эдэ, хүл дээрэ ойжа. Эдеэгээ ооло-эдэ бэлдэнэбди. Казарма, столовоо ээлхээгээр хамаха, угааха ёнотойбди. Тэрэнһээ гадна, харуулай алба һүниндөө хэхэ ааталай болодоно. Майн 12-тэ һүниин 2 часһаа үглөөнэй 5 болотор харуулда байгааб. Хашээлнүүднай үргэлжэ хээрэ болодог. Хүйтэншье бороотойшье баяр, гансал гимнастеркоор ябадагбди. Стол үгы дээрэнэ саарваа худэг дээрээ таоижа бэшэнэбди, сэрэгэй албан гээшэнэй бэлэн хэрэг бэшэ.

Ламажап, ши сэрэгэй албанда эртээшнээ бэлдэхэ ёнотойш. Нэн түрүүлэн, дунда һургуулитай оолохо хэрэгтэй. Тиихэдээ албаншим хүнгэн байха. Ши энээниие ойлго. Юуншье һаа һураажа, дунда һургуулияа дүүргэ. Тэрээнһээ гадна һургуулидаа сэрэгэй хэрэгтэ харюусалгатайгаар ханда. Винтовко, сан-бэлдэлгэ һайн мэдэ. Һайнаар буудажа һура, ГТО-гой хоёрдохи шата даба. Бэе тамираа худэржүүлэ. Нимэ байхал даа минин хүсэлнүүд, хүндэтэ Ламажап.

Эхэ эсэгээ хүндэлжэ яба, хэлэһэн юумыень дуулажа баа. Үргэлжэ туһалжа байгаарай, элдэб юумэ эринүй. Нимэ эриитэ би шинин урда табинаб, энээндэ шамаие урялнаб, минин дүүхэй.

Арми тухай шинии дурдахада, эжыш дурагүй байдагыень мэдэнэо. Ши эжыгээ тэбшэ. Эндэмнай курорт бэшэ, элдэб олон оэрэшээлнүүдые дабаха хэрэгтэй болохо. Үшөө сагай байһан тула ши энээндэ бэлдэжэ бай. Таанадаа ехээр һанаһаа. Һара үнгэрэнь, таанадһаа ямаршье бэшэг үгы. Бэшэжэ байгыт. Долоон хоногтоо нэгэ удаа ши өөрөө бэшэжэ бай. Аба баһа оэшэг, Дора бэшэг. Вултадаа бэшэжэ байгты, дүү басагдтаа бэшэг гэжэ дамжуулаарай...

Мэндэлэлэн үлэгшэ шинии аха Баяржап. Хэрээтын һонинууд тухай бэшыш.

Хархис фашис дайсаниие Баяржаб Тогошиевич Абидуев Брест шадар угтаһан юм. Баяхан хорёодтойхон наһатай болоһон тэрэ «дурлажа хүсэд үрдеэгүй» үетэнэй нэгэн байгаа. Эгээл гал дүлөөр соробхилжо байһан газарһаа Баяржабай яаралтай гараар бэшэгдэһэн бэшэг гэртэнь хүрэжэ ерээ бэлэй.

Бултанда халуун мэндэ!

Фашистнууд өөһэдынхээ эдижэл оанна, түрэл газарайнгаа нюруу дээрэнээ тэдэниие хамен гаргаха үдэрнай холо бэшэ. Нам тухай һанаагаа бү зобогты. Уданшьегүй дайсанаа дараад бусахаб. Бэемин эрхим һайн. Амжалта, элүүр энхые бултанда хүсэнэо. Бэшэг бэшэгты.

Бултаниие таалаиаб. Пинскһээ нюниин 3-да бэшэг эльгээгээ һам. Уданшьегүй маниие амаруулхаяа тыл ябуулха.

Унжагай ута байлдаануудай һүүлээр эсэһэн сэрэгшэдые дайсанай домо буугай һомоной хүрэхэгүй зайда абааша-жа, бага зэргэ амаруулха, тамир тэнхээень оруулха «тыл» гэжэ нэрлэгдэһэн газарһаа гурбадахи, һүүлшын бэшэг ерэһэн юм. Залуу һамган Дорадоо тэрэ бэшэһэн байгаа. Домна Григорьевна амиды мэндэ Эрхүүдэ-ажаһуудаг гэжэ мэдээд, би тэрэндэ бэшэг бэшэжэ фронтоо ерэһэн энэ бэшэг толилхо зүбшөөрэл абаһан, мүн өөрынь ажабайдалаар һонирхоһон байгааб. Намда тэрэ нигэжэ бэшээ һэн.

«1939 ондо би Улаан-Удын медтехникум дүүргээд, Ара-Хэрээтэ ажаллахаяа ерэһэн хүм. Эндэл Баяржабтай танилсааб. Тиихэ үедэ тэрэ колхоздоо бухгалтераар хүдэлжэ байгаа. Гэрлэһэнэймнай хойно удааншье болонгүй 1941 оной хабар тэрэниие сэрэгэй албанда татаһан юм. Хабин намарынь, октябрь соо Валерий гэжэ хүбүүмнай түрөө. Баяржабтай удаан ажаһуугаагүй дээрэһээ би гэр бүлыень һайн мэдэхэгүйб, дадаагүйб. Хүбүүгээ өөрөө үндылгөөб. Манай хүбүүн политехническэ институдай горно факультет дүүргэнэн. Тэрэ Захааминай райондо горно-шанаржуулгын комбинадай ахамад маркшейдерээр худэлдэг юм. Валера гэр бүлэтэй, хүбүүниинь Улаан-Удэдэ һурадаг.

Баяржабай дурдаһан Чимит Нимаев гэдэг Бодонгуудай юм. 1941 ондо тэрэ үбшэлһэнэй шалтагаар фронтһоо бусаһан, үни наһа бараһан. Содном Гомбоев Хаягай байха. Тэрэ дайнһаа бусаагүй. Содномой эхэ эсэгэ үни үгы, тэбшье Хандажаб Гомбоев гэжэ дүүтэй һэн. Тэрэнь хаана юм, мэдэхэгүйб. Тэдэнэр булта Пинскэ областьдо алба хэнэн. Мэдэхэ юумээе бэшэг соо дамжуулан хэлэхэнь, хүшэр байна. Жэшээлхэдэ, дайнай эхилхын урда тээ 9 хоног унтаагүй һэмди гэжэ Чимит Нимаев өөрөдэг һэн. Харин июнийн 22-ой һүни бүгэдыень амаруулһан юм. Буу зэбсэгыньшье задалаатай байгаа. Һэрин гэхэдэнь — бухы казармань улаан дүлөөр соробхилжо байба. Байлдаһаар Минск хүрэтэр сухаряа. Унтаха, эдихэ гэжэ мартаад ябаа».

«Сайн байна, хүндэтэ Дора!

Халуун мэндээе шамда хүргөөд, элүүр энхые хүсэнэб. Ажабайдал тухайн юушье мэдэхэгүй байһан туда ехэтэ һанаамни зобоно. Шинии июнийн 9-да элүүгээһэн һүүлшын бэшэг би июнийн 20-до абааб. Тэрэ гэһээр шам тухай юушье мэдэнэгүйб. Фронтын урдахи зэргэдэ гурба гара һара фашистнуудтай олохон шуһата тулалдаануудта байлдааб. Түрүүшээр рядовой, һүүлээрнь отделениин командир, удаань ротын политругай орлогшо ябааб. Эн үе соо совет хүнэй хүсэ шадал ямар юм гэжэ гитлеровскэ эзэмдэгшэдтэ үзүүлээбди. Хэдэ дахин фашис танкнуудай гансал граната, шатаадаг бодостой шэлтэйгээр тэмсээбди. Гэбэшье октябрь соо хозчасть оруулагдааб. Мүнөө хүрэтэрөө эндэ алба хэнэ, яһала һайн байнаб, ара талын худэлмэри дүүргэнэбди, шухала объектнүүдэй харуул хэнэбди. Политругай туһалгшаар ажалланаб. Гансал таанад, нлангаяа шам тухай, шинин элүүр энхэ тухай һанаамни айхабтар зобоно. Юундэ бэшэг абанагүй гээшэбиб? Би өөрөө үргэлжэ бэшэнэо, тнигээд таанар бэшэгүүдыем абанат гэжэ һананаб. Нам тухай һанаагаа бү зобогты. Би һайн ябанаб. Арьяатан дайсанаа илаад гэртээ бусахаб. Фашизмын хосороло зайлашагүй гэжэ бидэнэр ойлгохо ёһотойбди. «Үшөө хэдэн һара, үшөө хахад жэл, магадгүй үшөө жэл» тнигээд лэ гитлеризм худөөлүүлэгдэхэ.

Уданшьегүй Баяржап Абидуев үсэд шанга байлдааннуудта дахяад оролсобо. Манай сэрэгшэд оронойнгоо гүн руу сухарижа байгаа. Украинын газар дээрэ Абидуевай алба хэдэг часть хүреэлэгдэжэ, политругай орлогшо хүндөөр шархатаба. Сэрэгэй албанда татагдаһан Ламажап Тогошиевич Абидуев ахаяа бэдэржэ, ишэ тиишэнь хэдэн асуулта хэхэдээ, нимэ харюу абаа һэн.

Частиин командирта.

24316-дахи полевой почта. Б. Т. Абидуевай хуби заяан тухай дуулгахыень Л. Т. Абидуевһаа бэшэг оробо. Бэшүүрэй райондо 1921 ондо түрэһэн краснноармеец Абидуев Б. Т. фронт дээрэ байхадаа шархатаад, 1942 оной мартын 18-да шархатаһанһаа хламжалан, наһа барэа. Харьковска областиин Украинское һуурнда худөөлүүлэгдээ гэжэ дуулгахые гуйнаб.

Тэрэ үедэ Абидуев 22-дохи наһандаа ябаа. Дайнай гал бурма соохоо ерэһэн гурбан эдэ бэшэгүүд тэрэ үеын залуушуулай, улаан сэрэгшэдэй һанал бодол, хүсэл эрмэлзэл, этигэл найдал элирхэйлэн харуулна гэжэ һанагдана. Нимэл хүнүүдэй Энэ оронойнгоо түлөө хайран залуу ами наһаяа алдабашье. тэдэнэйл ашаар Агуу Илалта шэрээгдээ ха юм даа.

Н. КОРОБЕНКОВА.
худөө бэшэгшэ.

20-ДОХИ ЗУУН ЖЭЛДЭ ГАЗАРАЙ ХҮДЭЛҺЭНҺӨӨ

1905 оной апрель һарада Энэдхэгэй Кангарада болоһон газарай хүдэлэлгэһөө 19 мянган хүн, 1908 оной июль һарада Сицилиин Мессинада 82 мянга, 1913 оной январьда Италиин Авезанко хотодо 30 мянга, 1920 оной октябрь һарада Хитадай Ганьсу провиньцида нилээд олон 180 мянган, 1923 оной сентябрьда Японой Токио болон Иокогамада 140 мянга гаран зон, 1935 оной май һарада Пакистанай Кеттада 30 мянга, 1939 оной январьда Чилиин Консепсьон хотодо 25 мянган, энэл жэлэй декабрь соо Турцида 25-һаа—30 мянга, 1944 оной январь һарада Аргентинын Сан-Хуанда 5 мянга, 1948 оной июнь һарада Японой Фукуида 5,3 мянга, 1949 оной август һарада Экваториин Эмбато хотодо 6 мянга, 1960 оной февральда Мароккын Агадир хотодо 12 мянга, энэл оной май һарада Чилиин Лебу хотодо 5-һаа 10 мянга хүрэтэр, 1962 оной сентябрьда Иранай Газвын хотодо 12 мянга, 1968 оной августда энэл гүрэнэй Хорасан хотодо баһал тэды шэнээн, 1970 оной май һарада Уругвай болон Перуда 66—70 мянган, 1972 оной декабрьда Никарагуагай Манагуа хотодо 12 мянган, 1976 оной февральда Гватемалада 23 мянга, энэл жэлэй июль һарада Хитадай Таншаньда эгээл олон 242 мянга, 1978 оной сентябрьда Иранай Тебес хотодо 25 мянган, 1985 оной сентябрь һарада Мехикэдэ хуулита ёһоор 5 мянга, хуулита бэшээр 10—30 мянган, 1988 оной декабрьда Арменийн Спитак хотодо 25 мянган хүн хосорһон байна.

«Рабочая трибуна» газетэһээ.

Соёлой hонин

...ҮНДЭР hҮЛДЫНЬ ҮРГӨӨРЭЙ

Д.-Н. Д. Дугаровай зохёохы ажалай 40 жэлэй ойн баярhаа

Эдэ үдэрнүүдтэ Россин арадай уран зураашa, Буряад Республикын Гүрэнэй шангай лауреат Даша-Нима Дугарович Дугаровай зохёохы ажалай 40 жэлэй ойе Улаан-Удын олонитэ үргэнөөр тэмдэглэбэ.

Үнгэрhэн гарагай зургаанда Ц. Сампиловай нэрэмжэтэ уран зурагай музейн ехэ танхим соо солото уран зураашын бүтээл-зурагуудай үргэн ехэ выставкэ нээгдээ. Музейн фойе соо Даша-Нима Дугаровай ажабайдал, намтар харуулhан дурасхаалта фото-зурагуудай хоёр ехэ планшедые сугларагшад hонирхон хараа.

Эндэ уран зураашын Ага нютагтаа үнгэргэhэн эдир хаhын үе, Ленинград хотын И. Е. Репинэй нэрэмжэтэ уран зурагай, скульптурын ба архитектурын институдай оюутан ябаhан сагынь, саашадаа 1974—1989 онуудай хугасаада Буряадай Уран зураашадай холбооной правленийн түрүүлэгшэ, арадайнгаа искусствые республикадаа, мүн Усть-Ордын болоод Агын автономито округуудта hэргээхэ хэрэгэй эдэбхитэй үүсхэлшэ ябаhан үенүүд болоод орон соогоо, хилын саагууршье эмхидхэгдэhэн выставкэнүүдтэ хабаадалсажа байhан үйлэ, ушарнууд тухай фото-зурагууд ехэ hонирхол үүсхээ.

Выставкын нээгдэхын урда тээ музейн фойе соо зон дүүрэнээр сугларанхай байба. Эндэ республикын аймаг бүхэнэй шахуу түлөөлэгшэд, уран зураашын тоонто нютаг — Ушарбайhаа, бүхыдөө үргэн Агын үрэжэлтэ нютагуудhаа, Усть-Ордын автономито округhоо айлшад олон байгаа...

Даша-Нима Дугаров хадаа үнгэрhэн 40 жэлэй хугасаа соо туха сүлөөгүй албан ажалайнгаа хажуугаар уран бишрээ, алха, hүүшэеэ гарhаа табингүй, hони hонин захата бүтээлнүүдые залган hубижа гаргаhан байна.

Үшөө 1979 ондо уран зураша Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрай шэнэ ордоной зураг шэмэглэл хэхэ хүдэлмэри эмхидхэлсэжэ, өөрөөшье ехэ бүтээл тэндэ хэhэнэйнгээ түлөө Буряадай Гүрэнэй шанда хүртэлсэhэн юм. Гадна 1985 ондо СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй шанда хүртэhэниинь зураашын саг үргэлжэ уран арга шадабарияа нарижуулжа ябаhыень тодоор гэршэлээ бэлэй.

Даша-Нима Дугаровай уран зураша А. Н. Сахаровская солото уран зураашые хани халуунаар амаршалhан байна. Д-Н Д. Дугаровай дүү, Россин Федерациин габьяата урлан нарижуулагша, Россин габьяата механизатор Доржо Дугарович Дугаров ахадаа хилэн hайхан тэрлиг, залаатай малгай үмэдхүүлжэ, шара торгон бүhөөр бүhэлөөд, мүнгэн хэтэ, хутага халуун альга ташалган доро зүүлгэбэ.

Удаань Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М. И. Семенов, республикын Правительстгын Түрүүлэгшын орлогшо М. А. Спасов гэгшэд торгон утаhа хайшалжа, выставкэ нээhэн байна. Эндэ, музейн уужам танхим соо, Д-Н. Д. Дугаровай 200 гаран уран зураг-бүтээлнүүд, тиихэдэ музейн түхэреэн зал соо уран зураашын шабинарай бүтээлнүүд олоор табигдаhан байба.

Бага, ехэшье хэмжээнэй зурагуудай эхиндэ уран зураашын «Басага хүргэлгэ» (1959), «Буряадай басагад» (1969) гэhэн бүтээлнүүд табигданхай. Эдэ зурагуудынь Москвагай «Госзнагай» хэбэлээр почтын үнгэтэ открыткануу болгогдон хэбэлэгдэжэ, бүхы орон соо тараhан юм.

Эндэ Монгол ороной темэдэ зорюулагдаhан, Байгал далайгаа, Буряадаа гоёшоohон зурагуудhаа гадна, республикынгаа солото хүнүүдэй дүрэ зурагуудтай бүтээлнүүд олон. Танхимай ара талын ханые 1967 ондо бэшэгдэhэн суута трипти шэмэглэнэ. Энэ хадаа «Эхэ», «Ажал», «Үльгэршэн» гэhэн гурбан холбоо зурагhаа бүридэнхэй hааб даа.

Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрай ордон соо уран зураашын тоосоото үдэшэ үргэлжэлбэ. Буряад Республикын Президентын, Правительствын; Арадай Хуралай зүгhөө Л. Ч. Нимаева, А. Д. Карнышев, Россин гүрэнэй Дүүмын комитедэй түрүүлэгшэ Б. Б. Жамсуев, Федерациин Соведэй Бюджедэй комитедэй түрүүлэгшын орлогшо Б. В. Аюшиев, Агын округой захиргаанай гулваа Г-Д. Ц. Цэдашиев, Социалис Ажалай Герой Б-Н. Мажиев, Ага нютагаархидай «Алхана» эблэлэй соведэй зүгhөө П. Н. Нимаев, Агын дасанай шэрээтэ Цэрэн ламбагай, Шэтын медицинын институдай кафедрые даагша, профессор, Шэтын областиин буряад үндэhэтэнэй эблэлэй түрүүлэгшэ Н. Н. Цыбиков, Шэтэ хотын буряадуудай эблэлэй түрүүлэгшэ Н. Ж. Жугдурова болон бусад айлшад, мүн Буряад Республикын аймагуудай түлөөлэгшэд Д-Н. Д Дугаровые, тэрэнэй гэр бүлые энэ ехэ hайндэроорнь халуунаар амаршалаа, дурасхаалай бэлэгүүдые барюулаа.

Энэ тэмдэглэлэйнгээ түгэсхэлдэ үндэhэн арадайнгаа угай hайхан ёhо заншалнуудые hэргээхэ хэрэгтэ ехэ ажал хэрэг эдэбхи үүсхэлтэйгээр ябуулжа байдаг Бүгэдэ буряадуудай үндэhэн соёлой эблэлэй президент, арадай уран зураша үндэр солотой аха нүхэртөө hайхан хүсэлэйнгөө хэдэн бадагуудые хүргэхэ дуран хүрэнэ:

Уран бишрынш аялга
Угайш оюун hахилтай,
Ал гангын, унайн
хангал
Абаhан арюун адистай.
Захата зураг, бүтээлнүүд
Залгаа олоор бэшэгдээ,
Дэлхэйн олон орнуудаар
Дэмжэгдэжэ үзэгдөө.
Hайхан заншал, түүхэ,
соёлоо
Hэргээлсэдэг удамарша,
Үндэhэтэн арадайнгаа
Үндэр hүлдые
үргөөрэй!
Ага найман эсэгынгээ
Алдар нэрэ дурдуулан,
Дэмбэрэлтэй хэрэгээрээ
Дээдын hайшаалда
хүртөөрэй!

Б. ЖАНЧИПОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Россин Федерациин Соведэй комитедэй түрүүлэгшын орлогшо Б. В. Аюшиев ойнгоо баярые тэмдэглэhэн арадай уран зураашые амаршалба; Агын округой делегаци тайзан дээрэ гаража, үнэн зүрхэнhөө үреэгээ; Даша-Нима Дугарович хани нүхэр Галина Доржиевна болон аша басагантаяа хамта хани халуун амаршалгануудта хүртэжэ байна.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Сагаалган—95

ЭГЭТЫН-АДАГТА

САГААЛГА үнгэргэхэ талаар Яруунын аймагай Эгэтын-Адаг нютаг үнинэй түүхэтэй болонхой гээшэ ха. Ушар юуб гэхэдэ, холын 1961 ондо түрүүшынгээ сагаалга үнгэргэhэн байна. Тиихэдэ Улаан-Удаhөө Цыден-Жаб Жимбиев, Цэрэн Галанов түрүүтэй хэдэн уран зохёолшод ерэhэн юм.

Тэрэ гэhэн сагhаа хойшо Эгэтын-Адагта элдэб янзаар сагаалга үнгэргэжэ туршаа. Рэгзэн Эрдынеевич Эрдынеев эдэбхи үүсхэл гаргадаг хүмнай гээшэ. Жэшээ болгон, зарим тэдыень дурдахада, нимэ. Үйлсэ үйлсөөрөө мүрысэжэ, хэдэн жэлдэ сагаалагдаа. Айл аймаг, хотон хотоноороо, бригада бригадануудай гү, али отделени отделенинүүдэй хоорондохи мүрысөөтэй сагаалган үнгэргэдэг байгаа.

Харин мүнөө хүхэгшэн Гахай жэлэй сагаалгые үетэн үетэнэй хоорондохи болгожо хэгдэбэ. Тиихэдээ энэ үйлэ иигэжэ хубаараа гэбэл: 60, тэрээнhөө дээшэ 70, 80, 90 наhатайшуул нэгэ бүлэг болоо. Тиигээд доошоо: 50—60, 40—50, 30—40, 20—30 наhатан гээд, хамта табан бүлэг боложо хубаараа.

Бүлэг бүхэн иимэ программаар концертээ зохёобо: 1. Өөрынгөө үетэнэй намтар тухай тобшохоноор хөөрэжэ үгэхэ. 2. Эрэгтэйшүүл, эмэгтэйшүүл дуу дуулаха, шүлэг уншаха, үреэл хэлэхэ. 3. Богонихон зүжэг харуулха. 4. Ёохор хатарха. 5. Шагай наадаха, 6. Буряад хубсаhа үмдэхэ.

Урда жэлнүүдтэ сагаалганай нааданда ородог байhан ёрхо харбалга, hээр шаалга, мори hорилго, угайнгаа «модо» тоололго гү, али сагаан эдеэ бэлдэхэ гэхэ мэтэ номернууд мүнөө жэлдэ оруулагдабагүй.

Иимэ гуримаар 1995 оной сагаалгые үнгэргэхэ гэжэ хараалhан хүнүүд гэхэдэ, Р. Э. Эрдынеев, Ц-Е. Т. Цыренов, Ц-Х. Ж. Жамьянова, эдэ мүрнүүдые бэшэжэ hүүгша дүрбэн болонобди. Сагаалганиие, Дүгжүүбые үнгэргэхэ хэмжээ ябуулганууд «Победа» колхозой түрүүлэгшэ Н. Г. Цыдендамбаевай Эгэтын-Адагай, нютагай захиргаанай гулваа А. Б. Дондоковой туhаламжагүйгөөр үнгэрөө бэшэ ааб даа!

Сагаалганда бэлэдхэл hулаар ябана гэhэн hураг суу гараба. 20—30, 30—40 наhатайшуулнай, дуулбарида, оРой сугларжа шаданагүйбди, хүн сугларжа үгэнэгүй гэлсэхэ. Январиин 23-да бүлэг бүлэгэй хүтэлбэрилэгшэдые суглуулжа, **хүдэлмэреэ эршэдхэгты** гэhэн донгодолго хэгдэhэн байна. Тэрэниие хэн хэдэг бэ гэхэдэ, эсэшэ сусашагүй ябажа байдаг Рэгзэн Эрдынеевич лэ бэд даа! Ахамад нүхэрнай ганса энэ сагаалганиие эмхидхээ бэшэ, мүн баhа Эгэтын дасанда январиин 29-дэ болохо Дүгжүүбэ эмхидхэлсээ ха юм. Харин колхозой клуб соо болохо сагаалган февралиин 4-дэ зарлагдаhан байгаа юм.

Сагаалганай үрэ дүн тухай тогтожо хэлэхэ байгдана. Тайзан дээрэ түрүүлэн гаража, «Сагаалган-95» нээhэн зон—бидэ, 60—80 наhатайшуул болонобди. Дүрбэн зуун хүнине багтаадаг клуб дүүрэнхэй. Үндэр наhатайшуулай концертые сугларагшад халуунаар угтаа. Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, республика соогоо мэдээжэ үльгэршэн Р. Э. Эрдынеев четэнэйнгөө намтарые гоёор хөөрэжэ үгэбэ. Эгээл үндэр наhатайшуулаймнай нэгэн болохо, нютагтаа тон хүндэтэй hанагдаха Балжид Дашиевна Дампиловагай урданай буряад басаганай дуун, «Ялаганаар баян Яруунын үнби» гэhэн шог зүжэг иланганя hонирхол татаа юм!

Үнөөхи «сугларжа шадаггүй», нэгэшье дахин хамтаржа репетиц хэжэ үзөөгүй 30—40 наhатайшуулнай сагай ерэхэдэ, бэеэ харуулжа шадаба даа. Телевидени ерэнхэй, бүүлгажа байха. Хэрбээ бидэнэй, үндэр наhатайшуулай зургаа дахин сугла[illegible] сагаалганда бэлдэлгэ[illegible]hаа, эдэмнай ябууд л[illegible]гаалганай болохо тэрэд [illegible] шэеэ 30 минута үргэлж[illegible] концерт зохёоhон байна [illegible] Сандитов Санжай баяр[illegible] Доржиев Митып лимбэ[illegible] Эгэтын-Адагай дунда [illegible] гуулиин багшанар Д. Д. [illegible]робазарова Д. Ц. Но[illegible] хоёр «Яруунамнай» гэжэ [illegible]най түлөө шанда хүртөө[illegible]

20—30 наhатай залуу[illegible]лай бүлэг тухай хэлсээн [illegible] байхаб. Колхозоймнай [illegible]лой байшанай артист[illegible] энэл бүлэг соohоо гара[illegible]ха юм.

50—60, 40—50 наhа[illegible]шуул тус тустаа баhал [illegible] концертнүүдые харуу[illegible] харагшадые ехээр урмашу[illegible]hан байна. Дүн дээрээ е[illegible]hайн сагаалган болоо [illegible] тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Үн[illegible]жэ ерэхэдээ, бүхэли үн[illegible] соо нэгэшье hогтуу хүн [illegible]рагдаагүй бшуу даа!

Дээрэ нэрлэгдэhэн хүн[illegible] булта сагаалганай ш[illegible] хүртэhэн гэжэ мэдүү[illegible] Тиигээд саашань шанда [illegible]тэhэн хүнүүдэй нэрые үр[illegible]жэлүүлэе. Дуу дуулал[illegible] студентка Оюна Дымчи[illegible] багша Б-Х. Д. Дашидонд[illegible]ва, эрэшүүл соohоо Га[illegible] Жамса Найданов, Ринч[illegible] Нимбуу Банзатов гэ[illegible] шалгарба. Будаханда Л[illegible]денова сагаалган тухай [illegible]лэг уншажа hонирхуу[illegible] Харин Екатерина Зазу[illegible] Ц. Дондогойн «Эхэ т[illegible] поэмэhээ» хэhэг үнаан бу[illegible]даар уншаа юм ааб даа.

Шагай наадалгаар [illegible]жима Нимаева, Гэлэг-Ж[illegible] Найданов, Ринчин-Ни[illegible] Банзатов, Роза Будаева, [illegible]рима Цыденжапова, Даш[illegible] Гончиков, Мүнхэ Дэм[illegible] Баярма Дондокова гэг[illegible]урдалhан байна.

Буряад хубсаhанай та[illegible]хэд шалгарааб гэхэдэ, Р[illegible]эн Эрдынеев, Баяр Ринч[illegible]нов, Лидия Мупкина, Га[illegible] Цыренжапова дүрбэн бол[illegible]

Оюутан Владимир Да[illegible]нимаев (20—30 наhат[illegible] багахан үйлэтэй зүжэгхэ[illegible] наадажа, гэрэй эзэн зэ[illegible]рэй образ харуулhандаа [illegible]дахи hуури эзэлээ. 50—[illegible]наhатан «Үдэрэй үзэг[illegible]нүүд» гэhэн зүжэгхэ[illegible] харуулаа. Архи наймаа[illegible]ша боложо наадаhан Н[illegible] Дамбаева хоёрдохи hуур[illegible]гараа.

Нэгэдэхи hуури Ц-Е. [illegible] Цыреновтэ үгтөө. «Бур[illegible]үнэн» газетэдэ толилогдо[illegible] «Ялаганаар баян Яруу[illegible]хүнби» гэhэн богони зүжэг[illegible] сценариие Цыден-Еши Т[illegible]мочеевич бэшэhэн юм. Т[illegible]гэд Малхарай ролиие ө[illegible]гүйсэдхөө.

Эсэстээ тусгаар тогт[illegible]хэлэхэ хэдэн зүйл бии. Ү[illegible]юуб гэхэдэ, колхозой м[illegible]шад Жаргал Спиридонов[illegible] рассказ уншахадаа, ө[illegible] артист байhанаа харуу[illegible] Тэндэ hуурhан зон үнэн [illegible]хэhөө энеэлдэбди. Т[illegible]хиин бэлигтэй хүн [illegible]даа!

Колхозой барилгашад Д[illegible]пил, Дашабал Гончиков[illegible] «Энэл даа, Эгэтын-Адаг[illegible]жэ дуу хангюурдажа, [illegible]шүүлэй дүндаhаа дуугаар[illegible]гэдэхи hуури эзэлбэ! Э[illegible] хоёр хүбүүдэй ээм ээмэ[illegible]лалсан, дуу гүйсэдхэжэ [illegible]хые харахада, досоо уни[illegible]таржа, хүнэй сэльхэл [illegible] горхолоор билтарна.

Эсэстээ хэлэхэдэ, 3-[illegible] классай hурагша Гэрэ[illegible] Дашиева уян нугархай [illegible]тэй байhаараа зонине [illegible] хуулба. Ерээдүйдэ, м[illegible]нютагаа суурхуулха б[illegible]өөдөө боложо ябана ха [illegible]жэ эжэлүүдгүй hанагд[illegible] юм! Басагахан тусхай ш[illegible] хүртэhэн байна.

Хүхэгшэн Гахай жэ[illegible] Эгэтын-Адаг иимээр үг[illegible] даа. Үшөө нэгэ hонин [illegible] бэ гэхэдэ, энэ Сагаалган[illegible]мнай Буряадай телевиде[illegible] редакторнууд Баяр Да[illegible]ринчинов Михаил Сан[illegible] хоёр, оператор Эдуард [illegible]бсев ерэжэ буулгаhан [illegible]на.

Гахай жэлдэ булта гэ[illegible] hайн ябаял даа!

Эрдэни БАЛЬЖИНИМА[illegible]

УРАН ГАРТАНАЙ БҮТЭЭЛНҮҮД

Улаан-Үдэ хотын Пионернүүдэй ордон соо нэгэдэhэн үхибүүдэй уран зурагай выставкэ харахаяа ороhон түрэлхид бидэнэй сүлөө сагтаа юу хэдэг, ямар hуралсал гаража байдагые харахадаа, ехэтэ омогорхоно. Улаан-Үдэ хотын болон республикын бусад аймагуудай hурагшадай выставкэдэ табиhан урлалнуудай дунда манай аха дүү Монголой үхибүүдэй байшанда эмхидхэгдэhэн уран зурагай кружогто ябадаг Цэдэндамбаагийн Мядагмаагай бүтээлнүүд олоной анхарал татаба.

14 наhатай боложо ябаhан Мядагмаа hүүлэй үедэ уран бүтээлнүүдые гоё hайхананар хэдэг болоhыень нэн түрүүлэн тэмдэглэлтэй. Мядагмаа Улаан-Үдэ ерэхынгээ урда тээ хэдэн олон выставкэдэ хабаадажа, hайшаагдаhан зурагуудаа асарhан байнэ. Тэдэнэйнь дунда Монголой үхибүүдэй байшангай хүрэл медальда хүртэhэн зурагынь бидэнэртэ — эдир хубүүд, басагадта hайшаагдаа. Мүн Дели хотодо үнгэргэгдэhэн уласхоорондын выставкэ дээрэ нэгэ зурагынь магтуулжа, мүнгэн медальда хүртэhэн байба. Магтаал, hайшаалда хүртэhэн зурагуудайнь дунда «Гурбахан наhатай Гунан баатар», «Гургалдай», «Хүрин хээр мориной табараан» гэхэ мэтэ бүтээлнүүд олон.

Катя КОЗУЛИНА,
Улаан-Үдын 29-дэхи hургуулиин hурагша.

hүүлэй үедэ олондо мэдээжэ болоhон «Баян талын аялга» гэhэн уран hайханай, хүгжэм-дуута радиожурнал гарагай долоон бүхэндэ үдэшын 7 сагhаа эхилдэгээрээ мэдээжэ. Нёдондоной октябрь hараhаа эхилжэ, элдэб үеын буряад дуунуудые «Баян талын аялгаар»зэдэлүүлдэг, харюунуудые бэшэгүүд соогоо тайлбарилhан байна. Энэ конкурс тухай тэдэ иигэжэ бэшээ: «мэдээгүй байhан эшэргүй, hураагүй байха эшэртэй, тиимэhээ мэдэхэгүй дуунуудаа мэдэхэ болообди, тиин олон авторнуудтай, композиторнуудтай, поэдүүдтэй, дуушадтай танилсажа, бүри тиин ямар авторнуудай дуун бэ, хэн дууланаб гэhэн конкурс соносхоhон байнабди. Энэ конкурсдомнай шагнагшад эдэбхитэйгээр хабаадажа манай редакцида харюутай бэшэгүүдые эльгээhэн байна. Тэдэ бэшэгүүдhээнь дамжуулга бүхэн соогоо харюунуудые, «Баян талын аялга» тухай hайхан үгэнүүдые дамжуулжа байдагбди.

Сагаан hарын хүндэлэлдэ эмхидхэгдэhэн эдэ конкурсдомнай Хориин, Захааминай, Яруунын, Хэжэнгын аймагуудай шагнагшад эдэбхитэйгээр хабаадажа, зүб харюунуудые эльгээгээ.

Жэшээлбэл, Захааминай аймагай Борто нютагhаа Цыденжаповтанай гэр бүлэ — Володя, Бэлигтэ хүбүүдтэсэ олон дамжуулгануудта соносхогдоhон дуун-таабариннуудай конкурсдо хабаадажа, зүб үргэн мэдэсэтэй болобобди. Дуушан бүхэн өөрын онсо маягтай. Тиигээд Захааминда байдаг бүхы зоной hанаае зобоожо байhан иимэ ушаа тухай «буряад дамжуулга гансал радиогоороо шагнанабди, манай нютагуудта телевизор хараха арга үгы, тиимэhээ үбгэд, хүгшэднай гансал радиогоол шагнаха аргатай даа» гэжэ бэшэнэ.

Зүб даа, түрэл хэлэн дээрээ гараhан дамжуулгаяа телевизорээр хараха арагүй байhан захааминайхидай «Баян талын аялга» гэhэн дамжуулгымнай конкурсдо бэшэгүүдые олоор эльгээhэниинь ойлгосотой.

Тиихэдэ Хориин аймагай Валентина Жанаева Ханда Цыденова, Улаан-Үдэhөө Дмитрий Гончикович Жаргалов, Мухар-Шэбэрhэ Баярма Санжиевна Сотникова гэгшэдэй бэшэгүүдые абажа, баhал баясаабди. Буряад дуунда дуратай, урданай ба мүнөө үеын дуунуудай авторнуудаар, хэнэй дуулаhаар hонирходог зон байна.

«Баян талын аялга» дамжуулгаар hонирходог, хаанашье ябахадаа, дамжуулгын сагай дүтэлхэдэ, иланганя конкурсын эхилхын урда гэр тээшээ яарадаг ветеран Жамса Очирович Цыренжаповые ойлгохоор. Буряад композиторнуудай, нэрлэбэл, Б. Цырендашиев, Ю. Ирдынеев, В. Пантаев, В. Дамбаев, П. Дамиранов болон бусад уран бэлигтэнэй дуунуудые агаарай долгиндо табижа, шагнагшадай таахыень дурдахабди. Зохёохы харгы замаа hаял эхилжэ байhан залуу дуушадтай танилсуулнабди. Жэшээлбэл, hаяхан Дамба Занданов дуулаа hэн. Иигэжэ шэнэ дуунуудтай танилсуулхаhаа гадна хүн зонине үргэн мэдэсэтэй болгохо зорилготойгоор урданай, мүнөө үеын дуунуудые дуулаг мэдээжэ, мүн залуу артистнуудай дуунуудые дамжуулаабди.

Конкурсдо зүб харюу үгэhэн эдэбхитэдтэ амаршалгын дуунуудые дамжуулаабди. Тиихэдэ эдэбхитэй 15 шагнагшадта буряад дуунуудай кассетэ бэлэг болгон үгөобди. Хүгжэм дуута конкурсдомнай эдэбхитэйгээр хабаадаhан шагнагшадта үнэн зүрхэнэй баяр хүргэнэбди. Ерээдүйдэ болохо конкурснуудтамнай бултаараа, гэр бүлөөроо хабаадыт гэжэ уряалнабди.

Н. ДЫМБРЫЛОВА,
Буряад Республикын Гостелерадиокомпаниин уран hайханай, хүгжэмэй таhагые даагша.

РАДИОЖУРНАЛ ТУХАЙ

ДУУН-ТААБАРИИЕМНАЙ ТААГААД ТУРШЫТ!

СЭРЭГШЭДТЭ ЗОРЮУЛАГДАБА

Эсэгэ ороноо хамгаалагшадта зорюулагдаhан концерт наадан байрай оршон байдалда буряад драмын театр соо үдэрэй 4 сагhаа эмхидхэгдэжэ, эхиндэнь Улаан Туган хажууда сэрэгшэд ээжэлэлдэн ёhолhон байна. Чечнида боложо байhан дайнай гал дүлэнниие болюулха. Эсэгэ ороноо ямаршье сагта хамгаалха зорилгонуудые элирхэйлэн хэлэhэн сэрэгэй болон Улаан-Удын захиргаанай хүтэлбэрилэгшэдэй үгэнүүд бултанда дүтэ, ойлгосотой байгаа.

Хотын соёлой таhагай дэргэдэхи духовой оркестрын гүйсэдхэhэн маршнууд, hүр жабхаланта дуунууд ханхинаба. Буряад Республикын арадай артист Григорий Багадаев оркестртэй хамта дуу гүйсэдхэбэ. Республикынмай арадай артистка Софья Данзанэ буряад композиторнуудай дуунуудые дуулаhан байна. Ю. Ирдынеевэй «Эсэгын табан хүбүүд» тухай дууе сэрэгшэдтэ бэлэглэбэ.

«Семейские интари», «Забава», «Тоонто» гэhэн фольклорно ансамбльнууд уран цуугаа дуулаба, хатар наадаа харуулба. «Лотос» театрай артистнууд уран бэлигээ гэрэлэлэн, hайхан хатарнуудтаяа танилсуулба. «Хара морин» гэжэ нэрлэгдэhэн монгол хатар турбан эрэшүүл хатарба.

Совет сэрэгшэдые маргаhан дуунуудаа эндэ ерэhэн сэрэгшэ хүбүүд оркестртэй хамта дуулаа. Режиссёрнуудай бүлэг энэ найруулые бэлдэhэн байна. Зүүн Сибирийн соёлой институдай багшанар Сергей Александрович Добрынин, Любовь Петровна Рыбкова гэгшэд энэ үдэшын найруулга бэлдээ.

Б. ОРБОДОЕВА.

ПРИЮТ НЭЭГДЭЭ

Февралиин 1-hээ Баяндайн районой түбтэ приюдэй гэр хүдэлжэ захалба. Муу байдалтай гэр бүлэнүүдэй ба түрэлхид үгы үхибүүдэй олошорhоной шалтагаар энэ приют нээхэ гэhэн шиидхӭэрэ абтаа.

Районой түбтэ үхибүүдэй яслинууд хаагданхай, бага наhанай үхибүүд № 1 ба № 2 саадуудта ошохо.

Үхибүүдэй яслиин бааза дээрэ hургуулиин наhа хүсөөгүй ба мүн hургуулида ороhон 30 үхибүүдые абахаар приюдэй гэр нээгдэбэ.

hУРГУУЛИДА НЭРЭНЬ ОЛГОГДОБО

Буряад ороной нинтын, политическэ болон гүрэнэй ажал ябуулагша А. У. Модогоевой нэрэ Загатын дунда hургуулида олгогдоо.

Энэ шиидхэбэри hая Баяндайн районой захиргаанай соведэй зүблөөн дээрэ абтаба. hургуулиин багшанарай коллектив А. У. Модогоевой түрэhөөр 80 жэлэйнь ойгой дашарамдуулан, түрэл hургуулидаа тэрэнэй нэрэ олгохо гэhэн гүйлга хэhэн байна.

«Усть-Ордын үнэнhөө» абтаба.

Редактор
Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б-М. Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), САМБЯЛОВА Т. В.

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Манай адрес:
670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвилиин үйлсэ, 23, «Буряад үнэн» газетын редакци.

Редакциин телефонууд: редакторай — 2-50-96, приемный — 2-54-54, редакторай орлогшонорой — 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретариин — 2-50-52, секретариадай — 2-66-76, таhагууд, нинтын-политическэ — 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, социально-экономическа — 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмэй болон hургуулинуудай — 2-60-21 (даагшань), 2-57-63, олонитын хүдэлмэриин ба мэдээсэлэй — 2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын — 2-60-91; корректорнуудэй — 2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй — 2-35-95, Манай корреспондентнууд: Агинскда — 3-42-19; Закаменскда — 30-61, Баргажанда — 91-6-40.

hонинуудые гаргадаг «Бурятия» хэблэлэй телефонууд: директор — 2-49-94, бухгалтери — 2-23-67, вахта — 2-67-95, 2-67-05.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудаhан хэмжээтэй
Индекс 50901. Хэhэг 5185.
Стереотипта тушаагдаhан саг 19.35.

Буряад Республикын республиканска типографида газетэ хэблэгдээ. Директорэйнь телефон 2-40-45.
Б-0079-дэхи номертойгоор бүриднэлдэ абтанхай. Заказ № 39.